

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Cizinci na českém trhu práce
Foreigners in the Czech Labour Market

Student:	Hana Poláchová
Vedoucí bakalářské práce:	doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.

Ostrava 2011

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Hana Poláchová**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: Cizinci na českém trhu práce
Foreigners in the Czech Labour Market

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretické souvislosti migrace
 3. Cizinci na českém trhu práce - počet, struktura, postavení
 4. Návrhy a doporučení
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

HORÁKOVÁ, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice* [online]. 1. vydání. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_288.pdf>. ISBN 978-80-7416-020-2.
HORÁKOVÁ, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR : Bulletin č. 24* [online]. 1. vydání. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2010. Dostupné z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B24-MPMc.pdf>>. ISBN 978-80-7416-054-7.
POŘÍZKOVÁ, H. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vydání. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf>. ISBN 978-80-87007-83-9.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

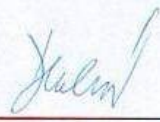
Vedoucí bakalářské práce: **doc. RNDr. Milan Šimek, Ph.D.**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 11.05.2011

Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.“

V Ostravě dne

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. RNDr. Milanu Šimkovi, Ph. D. za odborné vedení a podnětné rady při zpracování této práce.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Teoretické souvislosti migrace.....	2
2.1	Základní termíny.....	2
2.2	Klasifikace migračního pohybu.....	4
2.3	Teorie mezinárodní migrace.....	6
2.3.1	Push - pull teorie.....	6
2.3.2	Neoklasická teorie.....	7
2.3.3	Makroekonomická teorie.....	7
2.3.4	Mikroekonomický pohled.....	7
2.3.5	Nová ekonomická teorie.....	7
2.3.6	Teorie duálního trhu práce.....	8
2.3.7	Teorie světových systémů.....	8
2.3.8	Teorie sítí.....	9
2.3.9	Institucionální teorie.....	9
2.3.10	Teorie kumulativní příčiny.....	9
2.4	Integrační politika.....	9
3	Cizinci na českém trhu práce – počet, struktura, postavení.....	10
3.1	Vymezení základních pojmů.....	10
3.2	Migrační a integrační politika ČR.....	13
3.3	Vývoj povolení k pobytu cizinců.....	14
3.4	Zahraniční zaměstnanost dle typu ekonomické aktivity a zdrojových zemí ..	16
3.5	Zaměstnanost cizinců podle státního občanství.....	20
3.6	Zaměstnaní cizinci podle oborů činností NACE CZ.....	24
3.7	Postavení cizinců na trhu práce podle kvalifikace zaměstnání KZAM.....	26
3.8	Vzdělání cizinců.....	27
3.9	Věková struktura zaměstnaných cizinců.....	28

3.10	Program „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“	29
3.11	Cizinci a nezaměstnanost	31
4	Návrhy a doporučení	33
4.1	Koncepce efektivní imigrace	33
4.2	Využívání nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti ve vztahu k cizincům	36
4.3	Využívání prostředků z ESF ve vztahu k cizincům	37
5	Závěr	38

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Seznam obrázků a tabulek

Seznam příloh

1 Úvod

Migrace je velmi významný fenomén 21. století. Podle informací OSN žilo v roce 2010 asi 214 milionů lidí v jiné zemi, než se narodili. Českou republiku tyto migrační toky také zasáhly. Právě počet cizinců, demografický vývoj v České republice a skutečnost, že jsme součástí Evropského společenství, které se snaží o regulaci migrace na nadnárodní úrovni, jsou okolnosti, které vedou k úvahám nad budoucím vývojem migrace a integrace cizinců na našem území.

Cílem bakalářské práce je analyzovat počet cizinců, jejich strukturu, postavení na českém trhu práce a také se má zamyslet se nad přítomností cizinců na trhu práce, zda jsou pro něj příležitostí nebo hrozbou.

Bakalářská práce se skládá z pěti kapitol včetně úvodu a závěru. Je v ní použit deduktivně – teoretický přístup, postupuje tedy od teorie k praxi.

Druhá kapitola představuje teoretickou část práce. Jsou zde uvedeny základní termíny migrace, dále klasifikace migračních pohybů, kde je migrace rozdělena na dobrovolnou a nucenou. Tyto dva typy jsou dále podrobněji rozebrány. Následně se tato část práce zabývá teoriemi mezinárodní migrace. Ty se snaží vysvětlit příčiny migrace na základně působení různých aspektů např. působení push – pull faktorů, existence duálního trhu atd. Závěr kapitoly pojednává o integrační politice, která bezprostředně navazuje na migrační politiku a je bezpodmínečně důležitá pro úspěšný proces začleňování přistěhovalců do hostitelské společnosti.

Třetí kapitola obsahuje analýzu počtu cizinců na českém trhu práce. V úvodní části kapitoly jsou opět vymezeny základní pojmy, které souvisí s přístupem cizinců na český trh práce, a dále už se nachází rozbor počtu cizinců podle různých hledisek. Pokud analýza obsahuje i pohled z dlouhodobého hlediska, pak jsou uvedeny počty z období 2000 – 2010. V této části je také možné seznámit se s programem „Výběr kvalifikovaných pracovníků“ nebo s vlivem Evropského sociálního fondu na zaměstnanost.

O koncepci efektivní migrace pojednává čtvrtá část bakalářské práce. Jsou zde zdůrazněny cíle integrační politiky ČR, které by měly směřovat k tomu, aby byl cizinec samostatný a soběstačný.

V závěru jsou shrnuty dopady pracovní migrace, které vyvrací předsudky občanů a fenoménu migrace, hlavně v souvislosti vytlačování domácí pracovní síly migranty ze zahraničí.

2 Teoretické souvislosti migrace

Než se začneme zabývat migrací v České republice, je potřeba si ujasnit teoretické souvislosti této problematiky.

Migrace je multidisciplinární pojem, pojednává o něm antropologie, demografie, ekonomie, geografie, historie, právní vědy i sociologie. Každá z těchto disciplín může studovat a zkoumat migraci s odlišnou váhou na určité problémy, což může následně komplikovat komparaci výsledků a přístupů. Například geografie chápe migraci pouze jako mechanický pohyb obyvatelstva. Ekonomický pohled, který se pro tuto práci hodí nejlépe a který budeme tedy používat, řeší např. otázky motivů a dopadů mezinárodní migrace na jednotlivé ekonomiky.

2.1 Základní termíny

Než přejdeme k druhům migrace a složitějším teoriím, které se snaží vysvětlit aspekt nebo vliv stěhování, podle toho, kterými migračními proudy se zabývala, v jaké době vznikla nebo v rámci jakého oboru, tak si vysvětlíme pár základních pojmů, se kterými budeme dále pracovat.

Mezinárodní migrace je spojena s překračováním hranic a probíhá ze **země původu** (zdrojové země), přes **tranzitní země** do **země cílové** (hostitelské). **Emigrace** je, z pohledu země původu, proud lidí opouštějících zemi. Z pohledu cílové země se tentýž proud jeví jako **imigrace**. Rozdíl mezi počtem emigrujících a imigrujících osob přes hranice určitého geografického, za dané období, se nazývá **migrační saldo**. Toto saldo může být kladné nebo záporné. Pokud převažuje imigrace, tak je saldo pozitivní, kdežto při převaze emigrace je záporné. [1]

Dále je třeba zavést pojem **migrant**, což je podle definice OSN „člověk, který změní zemi svého obvyklého bydliště. Za obvyklé bydliště se považuje místo, kde člověk žije a kde tráví denní odpočinek.“ Za migraci teda nepovažujeme pobyty kratší než tři měsíce a motivy, které nevedou ke změně bydliště, např. rekreace, služební cesta, návštěva příbuzných, náboženská pout' nebo lékařské ošetření. Dlouhodobým migrantem se osoba stane, pokud se do cílové země přistěhuje na dobu delší než je 1 rok a toto místo se pro něj stává novým místem bydliště. Migrační teorie analyzují převážně ekonomickou migraci, což je stěhování spíše dobrovolné, zaměřené převážně na finanční výdělek. Všechny migrační proudy ovšem neprobíhají na dobrovolné bázi. Musíme se zabývat také migrací, která je následkem pronásledování, a nebo válečným, či etnickým konfliktem.

Aby svět dokázal zvládnout migrační toky uprchlíků, vzniká mezinárodní uprchlický režim, který je tvořen různými konvencemi, mezinárodními a nevládními organizacemi a zavedenými postupy. Tento režim se snaží zajistit ochranu pro ty, kteří se jí nemohou dočkat od své země. Tito lidé jsou podle Ženevské konvence, z roku 1951 definováni jako **uprchlíci**, což jsou „osoby, která se nachází mimo svou vlast a mají oprávněné obavy (well-founded fear) před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo z důvodů příslušnosti k určitým společenským vrstvám nebo za své politické názory, a které se proto nemohou nebo nechtějí vrátit zpět do své vlasti“.[30]

V posledních letech vznikly nové pojmy, díky kterým se označení „uprchlík“ nebo „migrant“ stává relativním. Patří k nim termíny „**falešný uprchlík**“ a „**transmigrant**“.

Pojem falešný uprchlík destabilizuje hranici mezi dobrovolnou a nedobrovolnou migrací, je stále více používán od 90. let 20. století a zpochybňuje legitimitu žádosti o azyl od lidí, kteří pochází z oblastí, které nejsou považovány za život ohrožující. Zároveň můžeme sledovat ekonomický zájem těchto žadatelů o azyl. Označení těchto imigrantů za „falešné“ uprchlíky vlastně znamená, že jejich těžkosti jsou uznány jako nedostatečné a tito lidé jsou obviněni ze zneužívání sociálního systému.

Pojem transmigrant bylo nutno zavést, protože migraci už nemůžeme chápat pouze jako jednosměrný pohyb „buď tam nebo tady“. Tito lidé se zabydlují v tzv. třetím prostoru transnacionálních sítí. Kombinace země původu a cílové země nevystihují jejich životní prostor, neboť jejich primární sociální síť leží napříč těmito zeměmi. Transmigranti jsou doma ve více než ve dvou státech. [26]

V tabulce č. 2.1 jsou názorně a kompletně seřazeny termíny pro obyvatele překračující hranice národního státu. Pro politickou regulaci a efektivní uplatňování migrační politiky je vhodné migranty dělit podle toho, zda se jedná o dobrovolné, nebo nucené přesídlování. Blíže se na tyto formy migrace zaměříme v další podkapitole.

Tabulka č. 2.1 - Politické označení mezinárodních migrantů

Dobrovolná	Nucená
Migrant	Žadatel o azyl
Imigrant	Uprchlík
Emigrant	
Nelegální imigrant	
Imigrant bez dokladů	

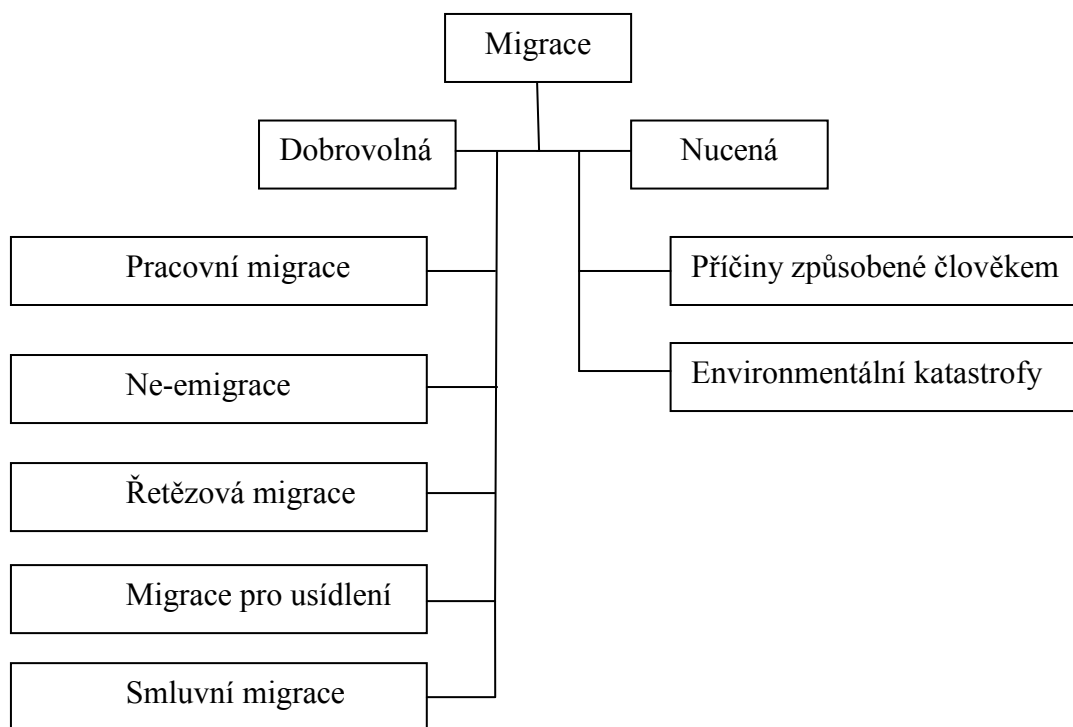
Ekonomický migrant		
	Falešný uprchlík	
Transmigrant		

Zdroj: Stěhování se zvláštním významem (2006), vlastní zpracování

2.2 Klasifikace migračního pohybu

Zprvopočátku byly vyspělé země Evropy zeměmi emigrace. Kolonizovali a osídlovali nová území, čímž docházelo k odlivu obyvatel do celého světa. V současnosti jsou však tyto vyspělé státy cílem imigrantů. Zlom nastal po druhé světové válce, kdy se postupně začalo obracet migrační saldo. V této souvislosti státy přistupují k přímé či nepřímé regulaci a řízení pohybu lidí přes mezinárodní hranice. Snaží se regulovat jejich pohyb na území státu, jehož nejsou občany. Touto problematikou se zabývá migrační politika. Pro její efektivnější strukturování si rozdělíme migraci do dvou základních kategorií, které budou dále strukturovány v následujícím schématu č. 2.1. [29]

Schéma č. 2.1: Rozdělení migrace na dobrovolnou a nucenou

Zdroj: Založení neziskové organizace pro pomoc uprchlíkům a cizincům.(2009), vlastní zpracování

Jak už jsme několikrát předestřeli, základní dělení migrace je na dobrovolnou a nucenou. Migrace dobrovolná je dále členěna na:

- pracovní migraci – do tohoto typu migrace často řadíme jedince, jejichž schopnosti jsou snadno převoditelné do jiných zemí, jsou to většinou lidé s vysokým stupněm vzdělání a praxe. Mezi migrujícími můžeme vidět mnoho manažerů či techniků, kteří přechází přes hranice v rámci nadnárodních firem. Zvýšení pohybu těchto vysoce kvalifikovaných odborníků můžeme sledovat po celém světě. V mnoha zemích jim nejsou vytvářeny žádné překážky pro vstup do země a na její pracovní trh. [5]

- Ne – emigrace - tuto kategorií představují převážně zahraniční studenti, kteří mají za tímto účelem vystavena víza nebo povolení k pobytu. V současnosti studuje mimo původu asi 2, 7 milionu studentů. [1] Dále do této kategorie spadá migrace za praxí nebo kvalifikací. Délka této migrace je obvykle několik měsíců. Pracovníci se jezdí do ciziny seznamovat s novými technologiemi nebo výrobními procesy a nově nabyté zkušenosti pak uplatňují ve své zemi původu. [5]

- Řetězová migrace – nastává pokud, do cílové země přichází člen rodiny, vytvoří tam zázemí a postupně se za ním přestěhovávají ostatní členi rodiny. [29]

- Migrace pro usídlení – tato skupina se skládá z migrantů, kteří do cílové země přicházejí natrvalo. Zaměřují se především na tradiční imigrační země jako je USA, Austrálie nebo Kanada. [1]

- Smluvní migrace – řadíme zde převážně nekvalifikovanou nebo středně kvalifikovanou pracovní sílu, u níž předpokládáme, že bude trvat omezenou dobu. Rozlišujeme několik druhů:

Dočasná smluvní migrace, týká se široké škály profesí. K této migraci docházelo především v 60. a 70. letech, při přesunu pracovníků z méně vyspělých středozezemních zemí na sever. Pevážně přijížděli na základě dočasných pracovních povolení, ty si však většinou obnovovali, což vedlo často k neomezené zaměstnanosti a někdy i k udělení povolení k trvalému pobytu pro tyto imigranty a jejich rodiny. [5]

Sezónní migrace pro zaměstnání, je speciální forma mezinárodní migrace, kdy imigranti pracují během sezonních špičky. Nejčastěji vykonávají práce v zemědělství a v cestovním ruchu.

Sezonní migrace na kontakt, je případ, kdy imigrant má povolen vstup do země pouze na určité období. Během toho období realizují určitý projekt, který jim zadala jejich mateřská firma, celou dobu pobytu pro ni pracují.

Druhou velkou skupinu představuje podle schématu nucená migrace. Ta může být způsobena environmentální katastrofou (sucho – hladomor, sopečná erupce, zemětřesení, záplavy) nebo událostmi, které zapříčiňuje lidský faktor. Mezi příčiny, které nutí opouštět obyvatele svou zemi, patří především občanská válka a porušování lidských práv. Tito lidé bývají pronásledováni kvůli jejich vyznání, rase, politickým názorům nebo národnosti. [26] V cílové zemi je jim udělen statut žadatele o azyl nebo uprchlíka. Právo azylu je upravenou Úmluvou OSN o statutu uprchlíka, nevyplývá z ní povinnost země poskytnout azyl, ale zavazuje státy k tzv. non – refoulement¹. Pokud je migrantovi přiznán statut uprchlíka, znamená to, že je mu udělen trvalý pobyt a má všechny výhody, které z něj vyplývají. [26]

Součástí migračních toků jsou také nelegální migranti. Tito lidé překračují hranice státu bez potřebných dokladů nebo tajně. Mnoho ilegálních migrantů ale vstupuje do země legálně a teprve potom se stávají ilegální díky překročení doby pobytu a často také pracovní činnosti. [5]

2.3 Teorie mezinárodní migrace

Existuje několik teorií, které byly vyvinuty nezávisle na sobě a v rámci různých oborů. Každá z nich vysvětluje určitý aspekt nebo typ mezinárodní migrace podle toho, v které době vznikala, kterými migračními proudy a příčinami se zabývala a často i v rámci kterého oboru vznikala. Některé teorie analyzují mezinárodní migraci na makro jiné na mikro úrovni. Teorie se často liší především v tom, kterou příčinu považují za hlavní při vzniku mezinárodní migrace a na které otázky hledají vysvětlení. Jednotlivým teoriím je vytýkána jednostrannost. V analýze dnešní mezinárodní migrace, ke komplexnějšímu porozumění všech aspektů současných migračních trendů je třeba více hledisek a přístupů. [31]

2.3.1 Push - pull teorie

Tato teorie se zaměřuje na determinanty, které ovlivňují rozhodnutí lidí migrovat. Na jedné straně jsou známé faktory, které obyvatele vytlačují, vypuzují – tzv. push faktors, což může být nedostatek pracovních příležitostí, politická represe, demografický růst nebo nízká životní úroveň. Tyto faktory by však sami o sobě nepředstavovaly pádný důvod k odchodu ze země. Daný jedinec musí vědět, že pro něj jinde existují příznivější podmínky, které ho budou přitahovat – pull factors. Patří mezi ně politická svoboda, poptávka po pracovní síle, dostupnost pozemků. [18]

¹ Non – refoulement – zákaz vyhoštění a navrácení

2.3.2 Neoklasická teorie

Tento přístup je zaměřen hlavně na příjmové rozdíly, podmínky zaměstnání v různých zemích a na náklady migrace. K migraci dochází, pokud jedinec racionálně usoudí, že příjmy v cílové zemi převýší náklady spojené s migrací, jedná se tedy o tzv. cost benefit calculation. Pokud jedinec očekává kladnou čistou návratnost, tak se rozhodne k migraci. [31]

2.3.3 Makroekonomická teorie

Tato teorie zkoumá migraci zapříčiněnou geografickými rozdíly v nabídce a poptávce po pracovní síle. Země s nadbytkem pracovní síly, avšak s malým množstvím kapitálu, mají nízkou tržní mzdu. Avšak země s omezeným množstvím pracovní síly a velkou akumulací kapitálu jsou význačně vysokou tržní mzdou. Lidé z nižší mzdou se tedy stěhují do země, kde je mzdová hladina vyšší. Výsledkem je pak pokles nabídky pracovníků a růst mezd v chudší zemi a opačný trend v bohatší zemi. Tento proces probíhá, dokud nedojde k vyrovnání mezní produktivity a také k vyrovnání mezd za stejnou práci v obou zemích. [5]

2.3.4 Mikroekonomický pohled

Mikroekonomická teorie je „modelem individuální tvorby“. Lidé migrují tam, kde bude lépe ohodnocen jejich lidský kapitál, kde mohou být nejvíce produktivní. Současně však zvažují náklady na cestu, náklady na dobu než najde jedinec práci, případné úsilí vynaložené na učení se novému jazyku a kultuře, na vytváření nových vazeb atd. Nelegální migranti musí mít na mysli možnost vyhostění ze země. [5]

2.3.5 Nová ekonomická teorie

V tomto pojetí jsou rozhodnutí o migraci učiněny na úrovni rodin, domácností, jde tedy o určitý druh kolektivního rozhodnutí. Do zahraničí neodchází všichni členové, někteří zůstávají v domácí ekonomice, dochází tak ke snížení rizika pomocí diversifikování příjmů. Pokud se zhorší podmínky v původní ekonomice, domácnosti se mohou spolehnout na migrantovu podporu.

I tato teorie má své nedostatky. Především se zde nevysvětluje migrace celých rodin a také je model založen pouze na nabídkovou stranu. Vysvětluje příčiny ve vysílajících zemích, nezkoumá však poptávku po této práci v zemi hostitelské. [16]

2.3.6 Teorie duálního trhu práce

Michael J. Piore vytvořil tuto teorii, která odvrací pozornost od nabídkové strany migrace k její poptávkové straně. Vyrůstá z předpokladu, že v moderních průmyslových společnostech je neustálá poptávka po imigrantech. Přičemž je trh práce rozdrojen na:

- primární pracovní sektor, ten je určen pro domácí pracovníky, kvalifikované. Je dobře placen, pracovníci mají relativně stabilní pozice a perspektivu kariérního růstu, kdežto pro

- sekundární sektor jsou typické nízké platy, namáhavá práce, malá šance postupu.

Dříve v sekundárním sektoru pracovaly především ženy, etnické menšiny a mladiství. V současné době už tuto práci vykonávat nechtějí, tudíž se zde otevírá prostor pro imigranty.

Poptávka po těch pracovních místech přetrvává i v době, kdy je v hlavním primárním sektoru vysoká nezaměstnanost. Můžeme si to vysvětlit špatným sociálním uznáním pracovníků, zaměstnaných v sekundárním sektoru. Přistěhovalci tedy nezastávají tyto práce jen kvůli rozdílu ve mzdách mezi původní a hostitelskou zemí, ale také proto, že zde zůstávají pouze na přechodnou dobu. Díky tomuto faktoru si udržují těžiště svého sociálního uznání a identity stále ve svých původních zemích a opomíjejí nízký status vlastní práce včetně mizivé šance na vzestupnou sociální mobilitu v hostitelské zemi. Svou sebeúctu totiž neodvozují ze sociálního postavení v této zemi, ale v zemi původu, v níž se jejich status díky zahraničním příjmům naopak zvyšuje.

Statusová nerovnost může být výhodná i pro zahraniční pracovníky, protože jim rezervuje lépe placená místa. Tyto oboustranné výhody však končí, pokud se imigranti rozhodnou pro usazení a dožadují se rovných příležitostí. [16]

2.3.7 Teorie světových systémů

Podobně jako teorie duálního trhu tato teorie opomíjí migraci na mikro úrovni. Spatřuje původ a příčiny migrace jako vyústění historického uspořádání tržních vztahů v rámci světového systému. Pronikání kapitalistických vyspělých vztahů do periferních společností zde naruší stávající systémy a formy ekonomické a sociální organizace, vytváří tak předpoklady pro mezinárodní migraci. Velké kapitalistické firmy hledají v chudých zemích levnější půdu, suroviny, pracovní sílu, odbytiště pro své výrobky. Tento proces probíhá v různé míře už od 16. století, dříve především prostřednictvím kolonizace, v dnešní době prostředím vlád vyspělých zemí a nadnárodních firem. Migrace je tedy nezbytná pro kapitalistický rozvoj. [31]

2.3.8 Teorie sítí

Sítě jsou tvořeny mezilidskými svazky, na základě příbuzenských, kamarádských, národnostních a jiných sociálních vazeb. O těchto vazbách se mluví jako o sociálním kapitálu. První migranti poskytují informace, sociální i finanční pomoc a často i podporu v případě osobních problémů. Tím se snižuje riziko pohybu, snižují se náklady migrace a tím pádem je očekáván vyšší zisk migrace. [31]

2.3.9 Institucionální teorie

Nevysvětluje příčiny migrace, ale soustřeďuje se na procesy, které s ní souvisí. Spolu s rostoucí mezinárodní migrací vznikají nové instituce, ať už vládní, nevládní, dobrovolnické, neziskové, tak i ilegální mafiónské a kriminální. Migrace se tedy sama o sobě stává trhem, na kterém mohou prosperovat různé další instituce. Daný teoretický proud pak studuje, jakou roli hrají tyto instituce a nakolik se tyto instituce samotné podílejí na institucionalizaci migračních proudů. [18]

Potencionální migranti vytváří poptávku po službách černého trhu s nelegálním převáděním přes hranice, se zprostředkováním nelegálních pracovních svazků, s falšovanými dokumenty a vízy apod. Instituce spoluvytváření prostředí pro migraci, jedny ji usnadňují, stejně jako jiné znemožňují. Mnohé z migrace výrazně těží, ať už finančně nebo třeba díky zviditelnění na trhu. [16]

2.3.10 Teorie kumulativní příčiny

Podle této teorie mění každý akt migrace společenský kontext. V důsledku mezinárodní migrace nastávají změny v ekonomické, sociální i kulturní oblasti a to jak v zemi původu, tak v cílové zemi. V této souvislosti byl zaveden např. pojem social labeling některých zaměstnání. Jde o to, že v některých zaměstnáních převládá zastoupení imigrantů, díky tomu tato profese dostane nálepku nevhodnosti pro domácí obyvatele, což vede k další poptávce po zahraniční pracovní síle. Toto stigma však nesouvisí s povahou profese, pouze s četným zastoupením imigrantů. [31]

2.4 Integrační politika

Integrační politika bezprostředně navazuje na migrační politiku, jejím cílem je podpořit proces začleňování přistěhovalců do hostitelské společnosti. Snaží se o sociální a politickou soudržnost, ale zaměřuje se také na speciální potřeby cizinců, vyplývající z jejich kulturní a sociální odlišnosti a neznalosti jazyka hostitelské země.

Existují tři základní teorie integrační politiky, ke kterým se jednotlivé státy přiklánějí podle určitých změn např. hospodářský růst, nezaměstnanost, vývoj demografie a podobně. V praxi ovšem najdeme jen těžko čistou integrační politiku podle tohoto dělení. [9]

Diskriminační (tzv. differential exlusion) model, chápe migraci jako dočasnou, a proto jsou migranti většinou začleněni jenom do pracovního trhu, ale není jim umožněno vstoupit do dalších oblastí. Nemají možnost získat státní občanství, vstoupit do systému sociální péče nebo podílet se na politickém životě. Představitelem tohoto modelu je Německo, Rakousko, Švýcarsko nebo některé jihoevropské státy. [8]

Multikulturální (pluralitní) model, je založen na adaptaci imigrantů. V hostitelské zemi mají stejná práva ve všech sférách, aniž by se očekávalo, že se vzdají svých kulturních specifik. Tato populace bývá od většiny odlišná z hlediska jazyka, sociálních vztahů, kultury i spolkového života po několik generací. Tento model můžeme najít např. ve Velké Británii, Švédsku nebo Nizozemsku.[9]

Asimilační politika vnímá přistěhovalce jako rovnocenného člena společnosti, od kterého se očekává, že se vzdá svého mateřského jazyka, svých kulturních specifik i sociálních rysů. Tuto skutečnost má vyvážit rychlé získání občanství a všech práv a povinností majoritní populace. Prototypem státu s asimilační politikou je Francie. [8]

3 Cizinci na českém trhu práce – počet, struktura, postavení

3.1 Vymezení základních pojmů

Cizinec

Cizincem se rozumí podle § 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, fyzická osoba, která není státním občanem České republiky včetně občana Evropské unie. Kdežto podle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, jsou občané EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci, jakož i rodinní příslušníci občanů České republiky, kteří nejsou státními příslušníky České republiky ani jiného členského státu EU, nejsou z hlediska zákona o zaměstnanosti považováni za cizince a v souladu s tímto zákonem mají stejné právní postavení jako občané České republiky, tzn. že v ČR mají i volný přístup na trh práce. Pro účely zaměstnání na území ČR tyto občané tedy nepotřebují povolení k zaměstnání. [10]

Zahraniční zaměstnanost

Celkovou zahraniční zaměstnanost tvoří:

- zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska v postavení zaměstnanců;
- zaměstnanost občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců;
- zaměstnanost občanů třetích zemí s trvalým pobytem v postavení zaměstnanců;
- zaměstnanost cizinců s živnostenským oprávněním.

Zdrojem informací o zaměstnanosti zahraničních pracovníků v postavení zaměstnanců jsou databáze úřadů práce. Jsou zde evidováni jak občané EU/EHP a Švýcarska, tak cizinci z třetích zemí. [28]

Pracovní povolení

Je to úřední dokument, který opravňuje cizince k legálnímu výkonu práce u českého zaměstnavatele. Pracovní povolení vydává úřad práce, musí si o něj požádat pouze občané třetích zemí, kteří nemají na území České republiky trvalý pobyt². [28]

Základní podmínkou pro vydání povolení k zaměstnání pro cizince z třetích zemí je situace na trhu práce. Příslušným pro hodnocení této situace je úřad práce, v jehož obvodu bude zaměstnání cizincem vykonáno. Rozhodující je, zda je pracovní místo volné a kvůli kvalifikaci nebo dočasnému nedostatku pracovních sil nejde obsadit domácími pracovníky.

Pracovní povolení:

- je vydáváno na dobu určitou, maximálně však na dobu dvou let, cizinec však může požádat o prodloužení, a to i opakovaně.
- Je platné pouze pro zaměstnání u zaměstnavatele, který je uveden v rozhodnutí. Dodrženo musí být i místo výkonu práce a druh zaměstnání.
- Vyžaduje se pro všechny pracovněprávní vztahy ve smyslu zákoníku práce, které jsou vykonávány cizincem na území ČR, tj. pracovní poměr, dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti. Také sezonní zaměstnanci potřebují toto povolení, aby jim byl umožněn výkon zaměstnání na našem území. [10]

² Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie (ŘSCPP) definuje pobyt trvalý a dlouhodobý následovně: „Pod pojmem dlouhodobý pobyt jsou do této kategorie zahrnovány osoby pobývající na území na základě víza k pobytu nad 90 dnů, na základě povolení k dlouhodobému pobytu a osoby, jimž bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu (občan EU, rodinný příslušník občana EU, který je občanem EU), respektive povolení k přechodnému pobytu (rodinný příslušník občana EU, který není občanem EU). Pod pojmem trvalý pobyt jsou do této kategorie zahrnovány osoby s povolením k trvalému pobytu (třetí země) a osoby s povolením k trvalému pobytu (občan EU nebo jejich rodinný příslušník)“ [22]

Zelená karta

V období expanze národního hospodářství, kdy se ČR potýkala s nedostatkem pracovních sil, byla přehodnocena současná právní úprava pro zaměstnávání cizinců a byly vytvořeny legislativní podmínky pro vznik nového typu povolování zaměstnání a pobytu cizinců na území ČR – tzv. zelená karta. Zajistí flexibilnější nábor kvalifikovaných pracovníků při snížení administrativní zátěže jak na straně budoucího zaměstnance, tak na straně zaměstnavatele.

ZK má duální charakter, jedná se tedy současně o povolení k zaměstnání i o povolení k pobytu. Karta se vydává na konkrétní pracovní místo, které nebylo obsazeno 30 dní od jeho oznámení úřadu práce.

Zelená karta může být vydána:

- pro vysokoškolsky kvalifikované pracovníky a to na dobu nejdéle 3 let s možností prodloužení maximálně vždy o 3 roky (typ A),
- pro cizince na pracovních pozicích, které mají minimální požadavky na vyučení pracovníků. Tento typ se vydává na 2 roky, ale jde prodloužit, a to nejvíce o 3 roky (typ B),
- pro ostatní pracovníky na dobu 2 let a bez možnosti prodloužení (typ C). [10]

Modrá karta

Vláda ČR k 18. 8. 2010 zavedla zvláštní druh povolení k dlouhodobému pobytu, které bude vydáváno cizincům za účelem vykonávání zaměstnání, které vyžaduje vysokou kvalifikaci. Podmínkou je vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání, které trvalo min. 3 roky. Žádost o modrou kartu se podává na zastupitelském úřadu České republiky v zahraničí. Modrá karta se od zelené liší tím, že k jejímu vystavení je potřeba uzavřená pracovní smlouva min. na 1 rok. Následně tato pracovní smlouva musí obsahovat ujednání o výši hrubé měsíční mzdy, která musí přesáhnout 1, 5 násobku průměrné měsíční mzdy nebo mzdy vyhlášené MPSV. Nejzásadnější posun od zelených karet představuje vybírání zaměstnance zaměstnavatelem tzv. „předem“. S modrou kartou nemůže nastat situace, že zaměstnanec dorazí se zelenou kartou na volné pracovní místo, ale zaměstnavatel ho odmítne zaměstnat. [13]

Informační karta

Od vstupu České republiky do EU³ mají občané EU/EHP a Švýcarska volný přístup na český trh práce. Znamená to, že pro výkon práce nepotřebují pracovní povolení. Zaměstnavatel je pouze povinen informovat úřad práce, že zaměstnává tyto občany. Tuto povinnost plní prostřednictvím odevzdání tzv. informační karty⁴ místně příslušnému úřadu práce⁵ a to nejpozději v den nástupu cizince do zaměstnání. Tuto povinnost mají také zaměstnavatelé, pro které pracují občané třetích zemí s trvalým pobytem, cizinci, kteří na území ČR obdrželi azyl a některé další skupiny cizinců. [28]

3.2 Migrační a integrační politika ČR

Počet cizinců na území státu, strukturu a míru jejich zaměstnanosti, určují především podmínky pro vstup, setrvání, ale také podmínky výkonu práce nebo podnikání. Tyto skutečnosti se odrážejí od výrazu aktuálně uplatňované migrační a integrační politiky. Směřování České republiky by se v této oblasti dalo rozdělit do tří období. [28]

První fáze (1993 – 1996) byla typická liberálním přístupem k příchodu cizinců na území státu. Jejich zaměstnávání bylo regulováno prostřednictvím pracovních povolení, ale obsazovali především místa, které byla odmítána domácími pracovníky. Politika zaměstnanosti se tedy snažila cizinci vyplnit dočasné nedostatky pracovních sil v určitých segmentech trhu práce. Zaměstnávání cizinců bylo jednoduché i díky nízké míře nezaměstnanosti v tomto období. Imigranti na území státu přicházeli pouze dočasně, tak ani nejsou snahy o jejich integraci na trh práce.

Druhá fáze (1997 – 1999) je obdobím restrikce. V této době vzniká mnoho opatření, které zpřísňují podmínky pobytu a zaměstnání na území ČR. Důvodem k těmto nařízením byla zvyšující se nezaměstnanost a také snaha vyhovět požadavkům na přistoupení k EU. Jedním z opatření vlády bylo stanovení roční kvóty pro vydávání pracovních povolení Ukrajincům. Počet vydaných pracovních povolení se snížil o 40%, ale k poklesu Ukrajinců na našem území nedošlo. Mnoho z nich zde pobývalo nelegálně nebo změnili typ ekonomické aktivity na živnostenské podnikání.

Poslední období (2000 – současnost) vývoje je obdobím kontrolované a řízené migrace. V této etapě byly vypracovány dokumenty, které lze považovat za začátek migrační a integrační politiky. Poprvé začíná být podporována trvalá pracovní migrace, přestává se

³ Vstup ČR do EU – 1. 4. 2004

⁴ Tiskopis informační karty je uveden na stránkách: http://portal.mpsv.cz/sz/zahr_zam.

⁵ Místní příslušnost se řídí místem výkonu práce.

jednat pouze o pomocnou a málo kvalifikovanou sílu. Česká republika si začíná uvědomovat možné dopady demografického vývoje, ale také změnu na požadavky na dovednosti a znalosti pracovníků, některé pracovní místa se stávají pro domácí pracovníky neatraktivní a také se dostavuje nedostatek pracovních míst v určitých segmentech trhu práce. Všechny tyto okolnosti jsou důkazem, že přítomnost cizinců na českém trhu práce bude mít posilující význam. [28]

3.3 Vývoj povolení k pobytu cizinců

V této podkapitole analyzujeme platná povolení k pobytu cizinců na území České republiky, přičemž se budeme zaměřovat pouze na dva typy pobytů, které jsou relevantní z hlediska analýzy zaměstnanosti cizinců. Pobyt trvalý a pobyt dlouhodobý. [22]

Počet cizinců s platným povolením k pobytu měl vzrůstající tendenci až do konce roku 2008, kdy dosáhl maxima. Na území ČR se tehdy nacházelo 437 565 imigrantů. 172 927 jich vlastnilo povolení k trvalému pobytu a 265 374 využívalo dlouhodobé povolení k pobytu nebo vízum nad 90 dnů (graf č. 3.1). Podíl cizinců na obyvatelstvu se zvýšil od konce roku 2000 z 1,96 % na 4,19 % k 31. 12. 2008 (graf č. 3.2). V absolutním vyjádření se počet přistěhovalců s povolením k pobytu zdvojnásobil. V roce 2000 mělo 66 891 cizinců trvalý pobyt v ČR a 134 060 pobyt pouze dlouhodobý. [21]

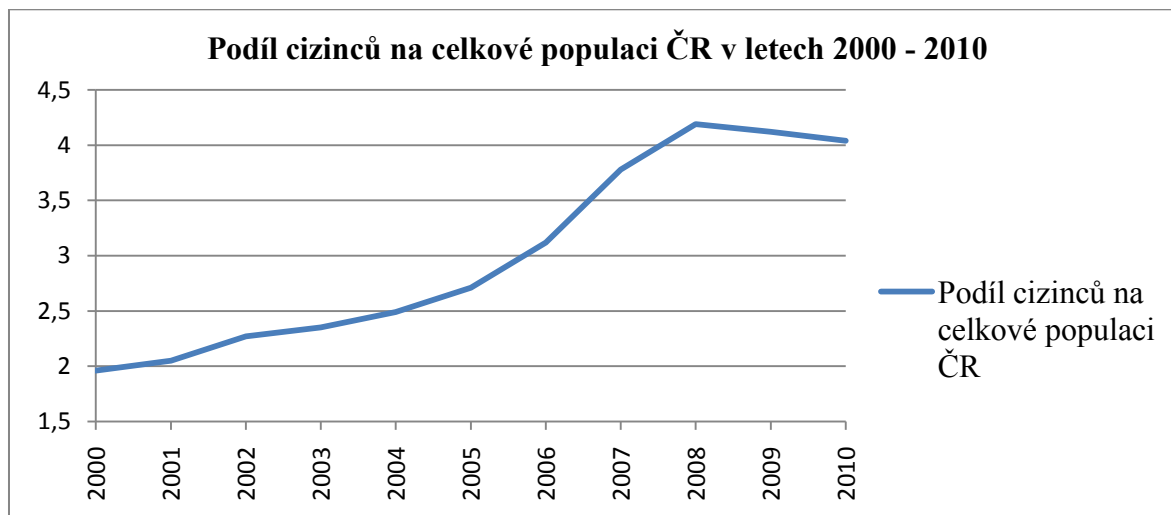
V roce 2009 a 2010 se začíná projevovat hospodářská recese i na počtu imigrantů na území ČR a tak je možné zaznamenat pokles celkového počtu povolení k pobytu o 12 264. Cizinci se tak na konci roku 2010 podílí 4,04 % na populaci ČR. Množství cizinců s dlouhodobým pobytem také pokleslo v těchto dvou letech o 30 035. Počet přistěhovalců s trvalým pobytem však v tomto období vzrostl o 17 035. [21]

V průběhu hospodářské krize nejvíce poklesly dočasné aktivity cizinců, které jsou vázány na dlouhodobé pobyty, a tím pádem došlo ke snížení celkového počtu povolení k pobytu. Jak jsme si dokázali na konkrétních číslech, tak počet povolení k trvalému pobytu stoupal. Z toho je zřejmé, že hospodářská krize motivovala značnou část cizinců ze třetích zemí spíše k trvalému pobytu než k odchodu ze země. Tato skupina cizinců má totiž v mnoha oblastech života stejné právní postavení jako občané České republiky např. podmínky podnikání, zaměstnání, nároky na dávky státní sociální podpory apod. [22]

V průběhu let se postupně měnila struktura povolení k pobytu. Až do vstupu České republiky do Evropské unie převládaly dočasné pobyty nad dlouhodobými, poté se trend zvrátil a začalo přibývat cizinců s povolením k trvalému pobytu. [20] Ke stabilizaci této struktury přiměla do jisté míry i ekonomická recese, kdy zájem vzrostl zájem o trvalé usídlení

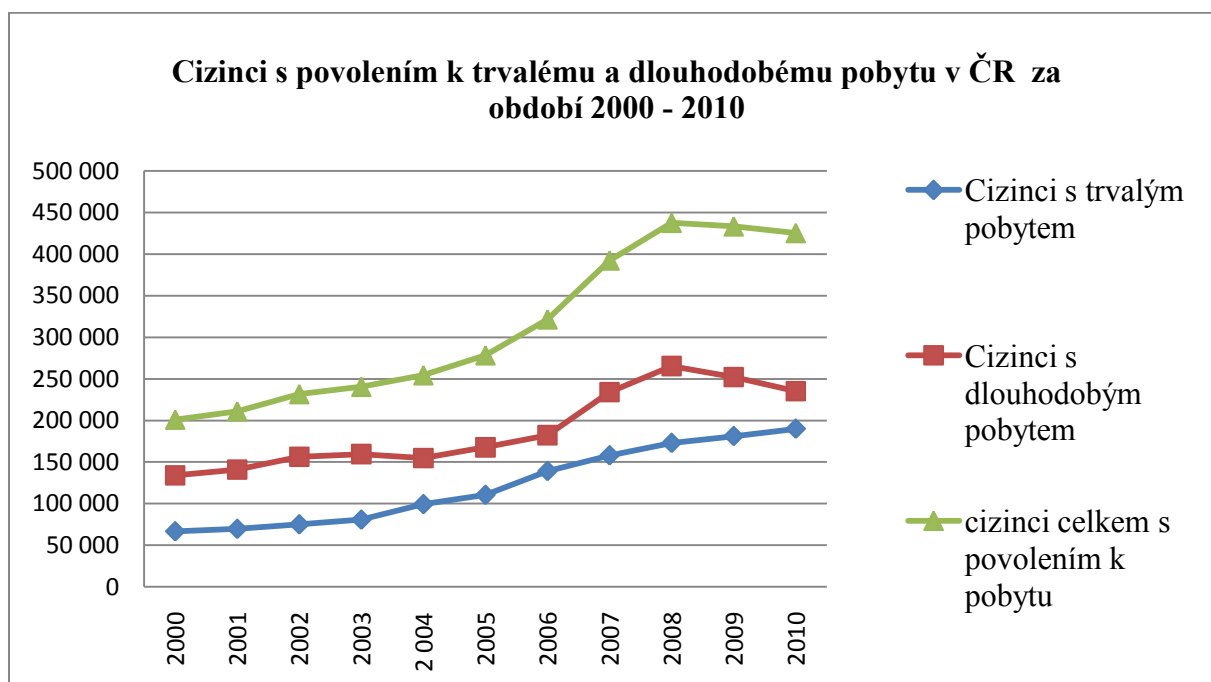
cizinců z třetích zemí. Tato skupina imigrantů se rozhodla setrvat během recese v hostitelské zemi a očekává, že po oživení si najde nové zaměstnání. Dalším důvodem také je, že jejich země původu jim nejsou lepší alternativou. Kdežto občané EU/EHP a Švýcarska odchází v mnohem větším počtu, možná kvůli očekávanému příznivějšímu vývoji ve své domovské zemi. [22]

Graf č. 3.1 Podíl cizinců na celkové populaci ČR v letech 2000 - 2010

Zdroj: Mezinárodní pracovní migrace (2010), vlastní zpracování

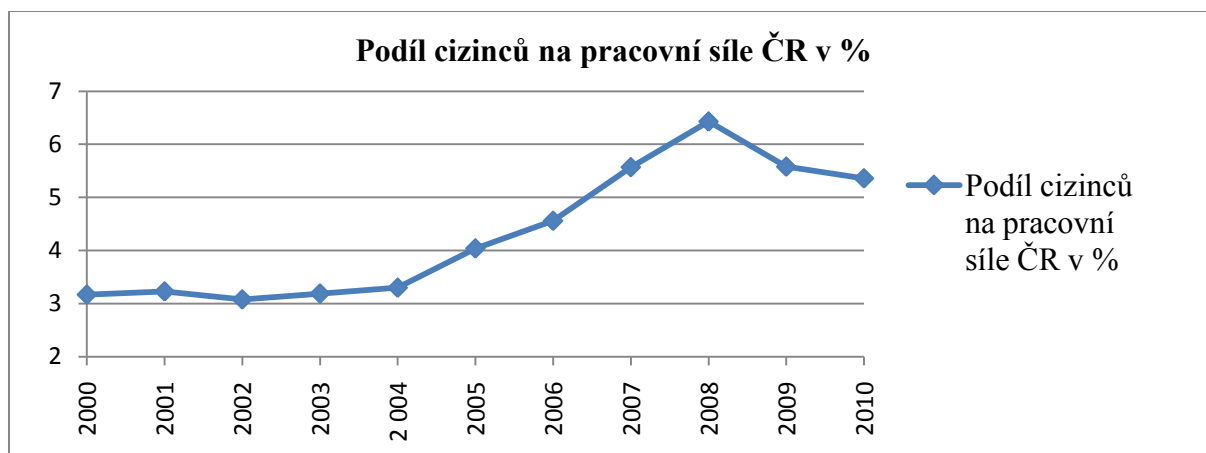
Graf č. 3.2 Cizinci s povolením k trvalému a dlouhodobému pobytu v ČR za období 2000 - 2010

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), Mezinárodní pracovní migrace (2010), vlastní zpracování

Na číslech uvedených v předchozí podkapitole můžeme vidět, že počet cizinců na území České republiky se stále zvyšuje. Když vezmeme v úvahu, že důvody k imigraci mají cizinci převážně ekonomické, tak se musí zvyšovat i jejich podíl na trhu práce. Podíl cizinců na pracovní síle stoupal už od vzniku samostatného státu. V roce 2000 imigranti představovali 3,17 % aktivního obyvatelstva a v roce 2008, kdy byl podíl cizinců na pracovní síle nejvyšší, dosáhl hodnoty 6,43 % (graf č. 3.3). V posledních dvou letech zaměstnanost cizinců na území ČR klesá, jak si níže ukážeme na absolutních číslech.

Graf č. 3.3 Podíl cizinců na pracovní síle v ČR v %

Zdroj: Mezinárodní migrace v ČR (2010), vlastní zpracování

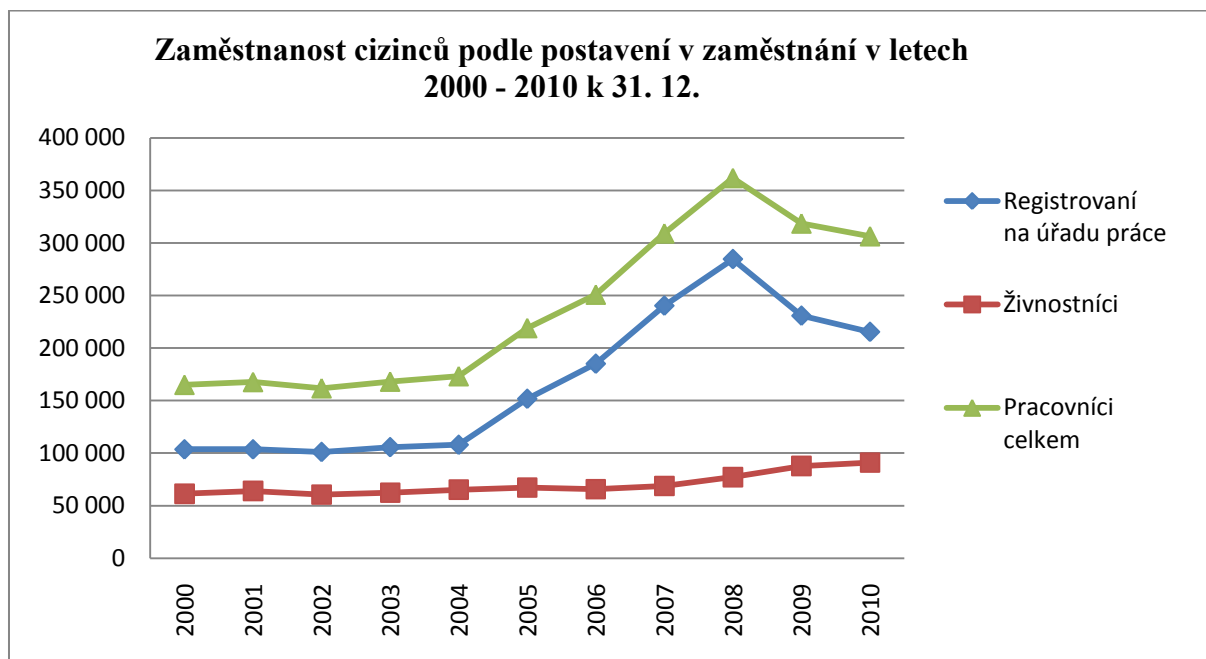
3.4 Zahraniční zaměstnanost dle typu ekonomické aktivity a zdrojových zemí

V této kapitole se budeme věnovat souběžně dvěma charakteristikám pracovní migrace, a to typu ekonomické aktivity a zemi původu migrantů. O těchto různých charakteristikách v rámci jedné kapitoly budeme pojednávat proto, že odlišné legislativní podmínky pro výkon jednotlivých typů ekonomické aktivity do značné míry souvisí právě se zdrojovou zemí pracovní migrace.[28]

Celkové zahraniční zaměstnanosti výrazně dominují cizinci v postavení zaměstnanců, v roce 2010 jich bylo 70 % (tabulka 3.1) z celkového počtu 306 350 cizinců. Množství zahraničních pracovníků se od roku 2008, kdy jich u nás bylo zaznamenáno maximum, snížilo o 55 359. Došlo i k poklesu cizinců registrovaných na úřadu práce ze 79 % v roce 2008 na již výše zmiňovaných 70 % na konci roku 2010, v absolutní hodnotě to bylo 215 367 evidovaných míst. Oproti tomu se zvýšil počet cizinců podnikajících na základě

živnostenského oprávnění. Z 21 % z celkového počtu ekonomicky aktivních cizinců na 30 % v roce 2010. Jako hlavní důvod těchto strukturálních změn se uvádí skutečnost, že získání živnostenského oprávnění je pro mnoho cizinců jednodušší vstupní branou na trh práce než nabytí pracovního povolení. [28]

Graf č. 3.4 Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání v letech 2000 – 2010 k 31. 12.

Zdroj: Mezinárodní migrace (2010), vlastní zpracování

Roku 2000 předcházela restriktivní opatření v oblasti zaměstnanosti cizinců a jejich počet mezi lety 1996 – 1999 snížil na polovinu. Jak můžeme vidět na (grafu 3.4), tak od roku 2000 jejich počet spíše kulminuje a k prudšímu nárůstu dochází od roku 2005. Meziroční přírůstek migrantů v tomto roce činil 43 752. Výrazný nárůst zaměstnanosti cizinců v postavení zaměstnanců od roku 2005, který vzhledem k vysokému podílu této skupiny ovlivňuje celkovou zaměstnanost cizinců, můžeme vysvětlit vzájemným působením několika faktorů. V tomto období prochází česká ekonomika pozitivním vývojem a s tím souvisí i vysoký počet pracovních míst. Jedním z možných řešení neuspokojené poptávky pracovního trhu po pracovní síle je právě zahraniční migrace.

Za další aspekt, ovlivňující migrační toky v České republice, může být považován její vstup do Evropské unie. Tato událost může na pracovní migraci působit ve dvou směrech. Na jednu stranu je významným pull faktorem, neboť zvyšuje atraktivitu země v souvislosti

s předpokládanými pozitivními změnami vstupu do EU na socioekonomický vývoj v České republice. V tomto směru ovlivňuje hlavně zaměstnance ze třetích zemí. Vstup České republiky do EU také odstranil pro podstatnou část zahraniční pracovní síly (občany EU/EHP a Švýcarska) významnou bariéru migrace, jakou je pracovní povolení. Údaje o změnách zaměstnanosti občanů EU/EHP dokazují její zvýšení prakticky u všech státních občanství. Nejvýraznější nárůst pak u občanů Slovenska, Polska, Německa, Velké Britanie a Francie⁶. [28]

Tabulka 3.1 Složení cizinců na území ČR podle typu ekonomické činnosti

	Registrova ní na úřadu práce	Živnostní ci	Pracovní ci celkem	% cizinců v zaměstnaneck ém poměru	% živnostní ků	Platná povolení k zaměstná ní cizinců a zelené karty	Cizinci ze třetích zemí, kteří nepotřeb ují pracovní k zaměstná ní
2000	103 647	61 340	164 987	62,82	37,18	40 080	-
2001	103 652	64 000	167 652	61,83	38,17	40 097	-
2002	101 179	60 532	161 711	62,57	37,43	44 621	-
2003	105 738	62 293	168 031	62,93	37,07	47 704	-
2004	107 984	65 219	173 203	62,35	37,65	34 397	747
2005	151 736	67 246	218 982	69,29	30,71	55 210	2 659
2006	185 075	65 722	250 797	73,79	26,21	61 452	6 777
2007	240 242	68 785	309 027	77,74	22,26	85 351	10 140
2008	284 551	77 158	361 709	78,67	21,33	128 934	14 516
2009	230 709	87 753	318 462	72,44	27,56	73 714	17 680
2010	215 367	90 983	306 350	70,30	29,70	49 244	22 126

Zdroj: Mezinárodní migrace v ČR (2010), vlastní zpracování

Po roce 2001 si můžeme povšimnout poklesu počtu živnostenských oprávnění, došlo k němu v souvislosti s novelou živnostenského zákona, kdy se zpřísnily podmínky pro získání dlouhodobého víza za účelem podnikání. Od roku 2003 počet vystavených živnostenských oprávnění stoupal, v 2006 byly provedeny další změny pro podporu této ekonomické činnosti. Pro získání živnostenského oprávnění už nemusí cizinci předkládat povolení k pobytu, postačí jim pouze povolení k dlouhodobému pobytu bez udání důvodu. [28] Počet živnostníků od

⁶ V případě Slovenska tento nárůst nemůžeme přičítat vstupu ČR do EU, občané Slovenska u nás totiž mohli pracovat bez povolení i před tímto datem. Byli na úřadech registrovaní jen podle tzv. registračních karet. [28]

roku 2006 do roku 2010 vzrost o 22 198, takže je zřejmá kladná reakce na tuto legislativní úpravu.

Z hlediska celkové zaměstnanosti si můžeme všimnout, že není razantní rozdíl mezi zaměstnaností cizinců z EU/EHP (53%) a mezi pracovníky z třetích zemí (47%). Markantnější rozdíly nastanou, pokud budeme zkoumat jednotlivé typy ekonomické činnosti. Zatímco v postavení zaměstnanců mají výrazně vyšší zastoupení cizinci z EU/EHP (67%), tak přistěhovalců s živnostenským oprávněním je tady naopak podstatně víc ze třetích zemí (80%). Tento fakt může být způsoben tím, že pro občany mimo EU/EHP je jednodušší získat živnostenské oprávnění. Pracovní povolení totiž závisí na aktuální situaci na trhu práce a pro některé profese je obtížné ho získat. Absolutní vyjádření zaměstnanosti ale ekonomické činnosti je uvedeno v tabulce 3.2

Tabulka 3.2 Zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska a občanů třetích zemí dle ekonomické činnosti k 31. 12. 2010

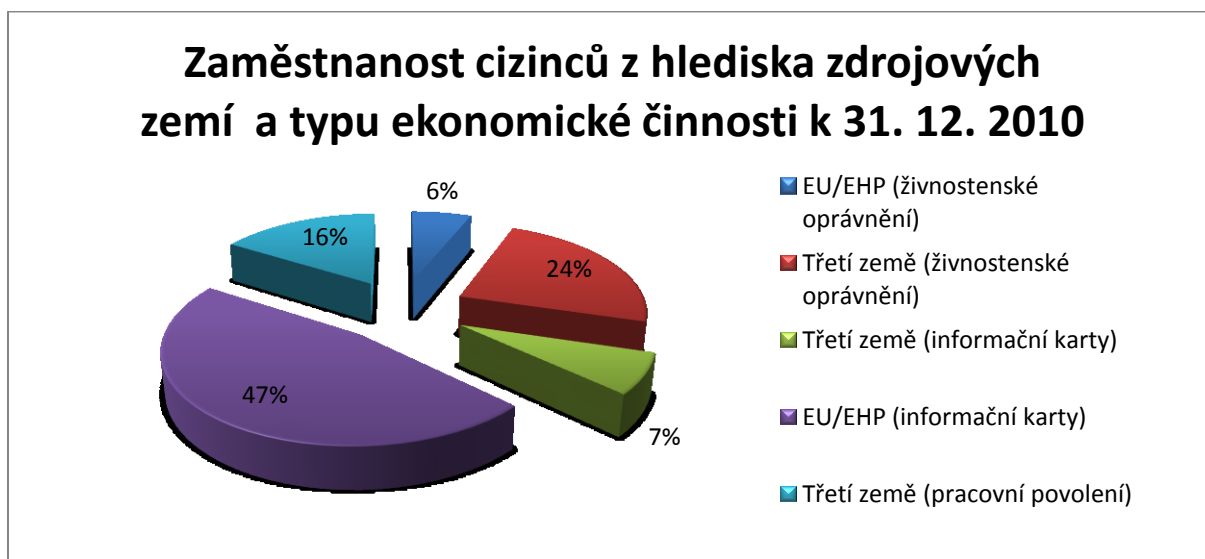
	Celková zaměstnanost cizinců		Cizinci v postavení zaměstnance		Cizinci s živnostenským oprávněním	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
EU/EHP	162 473	53,04	143 997	66,86	18 476	20,31
Třetí země	143 877	46,96	71 370	33,14	72 507	79,69
Celkem	306 350	100,00	215 367	100,00	90 983	100,00

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

Na následujícím grafu 3.5 je zobrazeno pět základních forem zaměstnanosti cizinců z hlediska zdrojových zemí, typu ekonomické aktivity a přístupovému dokumentu na trh (živnostenské oprávnění, pracovní povolení, informační karta). Je patrné, že největší podíl představují informační karty zaměstnanců z EU/EHP. Druhou nejpočetnější skupinou jsou živnostníci z třetích zemí, dále pracovní povolení z třetích zemí a nejmenší podíly zastupují informační karty migrantů ze třetích zemí a živnostenské oprávnění z EU/EHP.

Je zřejmé, že tuto strukturu ovlivňují okolnosti vstupu na pracovní trh. Občané EU podnikají podstatně méně než cizinci z třetích zemí, protože mohou snadněji působit jako zaměstnanci firem. Cizinci z třetích zemí k tomuto potřebují pracovní povolení, a proto se uchylují k zakládání živností. Bez toho by měli vstup na trh značně ztížený nebo by se na něj vůbec nedostali. [22]

Graf č. 3.5 Zaměstnanost cizinců z hlediska zdrojových zemí a typu ekonomické činnosti k 31. 12. 2010

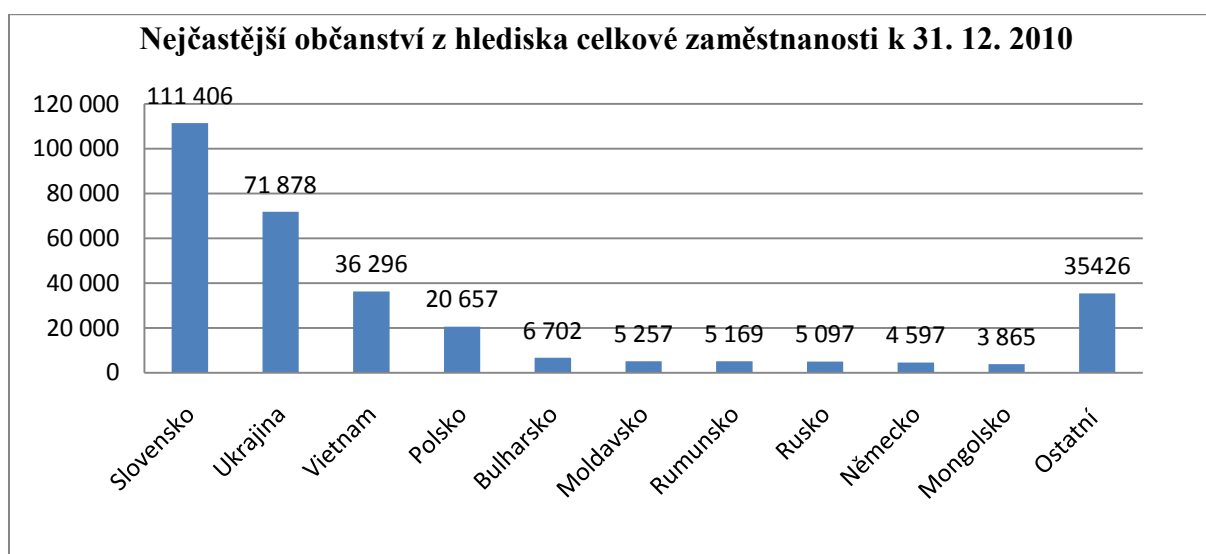

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

3.5 Zaměstnanost cizinců podle státního občanství

Nejpočetnější zdrojové regiony pracovních migrací České republiky se nachází ve východní Evropě, zvláště pak v zemích bývalého Sovětského svazu. Druhé nejvyšší zastoupení v počtu povolení k pobytu za účelem zaměstnání jsou občané EU a dále Asie. Jak můžeme vidět na grafu 3.6 mezi 10 nejčetnějších skupin cizinců na českém trhu práce patřili občané ze Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu, Polska, Bulharska, Moldavska, Rumunska, Ruska, Německa a Mongolska. Tito přistěhovalci tvořili 88 % celkové zahraniční zaměstnanosti.

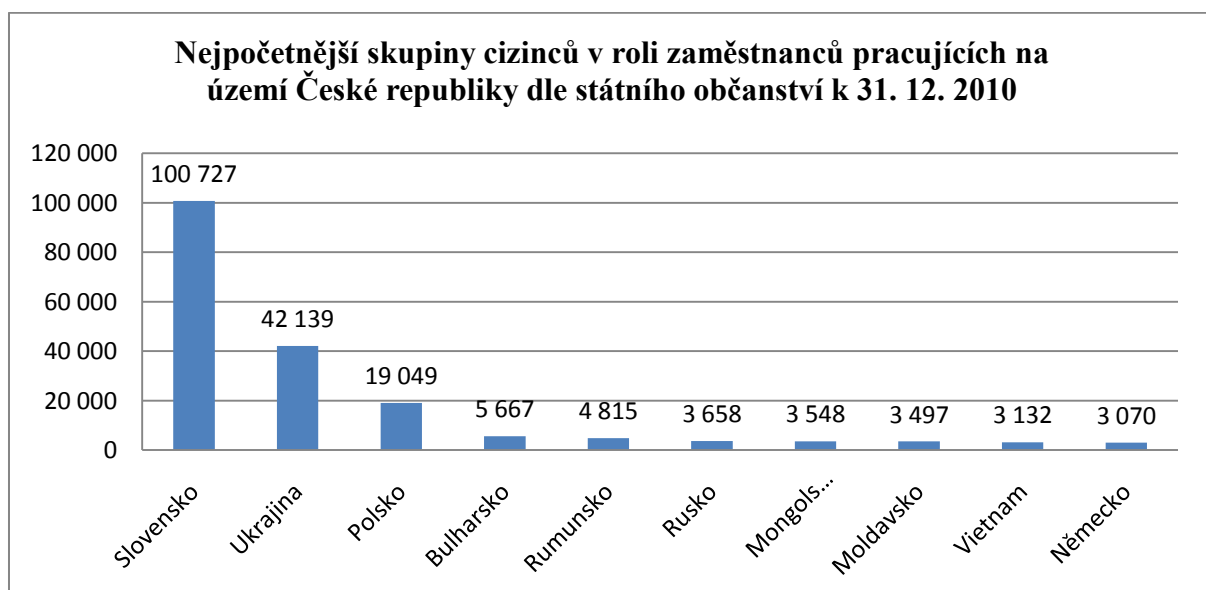
Graf č. 3.6 Nejčastější občanství z hlediska celkové zaměstnanosti k 31. 12. 2010

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

Již tradičně nejpočetnější skupina cizinců na území ČR jsou občané Slovenské republiky. Na celkovém počtu ekonomicky aktivních imigrantů se podílí 36 %. Avšak to není jejich jediná vedoucí příčka. Mají 47% podíl na registrované zaměstnanosti na úradech práce. S 20 % je za Slovenskem Ukrajina. Následně Polsko, Bulharsko, Rumunsko atd. Další zastoupení si můžete prohlédnout na grafu 3.7

Graf č. 3.7 Nejpočetnější skupiny cizinců v roli zaměstnanců pracujících na území České republiky dle státního občanství k 31. 12. 2010

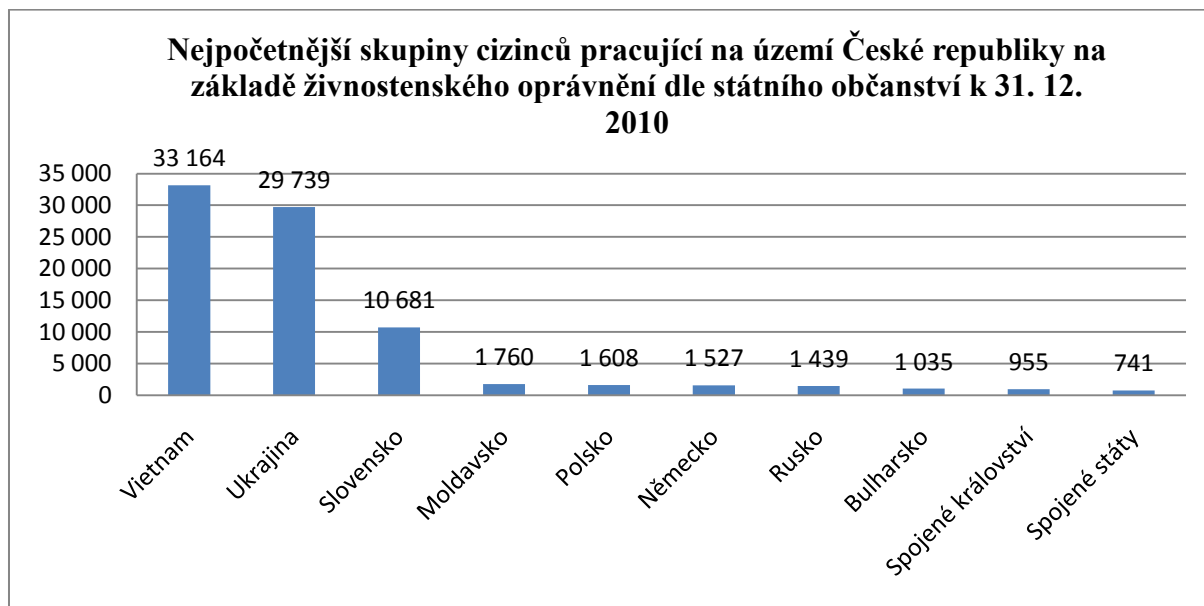

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

Nejvíce živnostenských oprávnění vlastní cizinci z Vietnamu. V grafu 3.8 si můžeme všimnout, že na konci roku 2010 mělo živnostenské oprávnění vyřízeno 33 164 Vietnamců, což je 92 % z celkového počtu ekonomicky aktivních Vietnamců. Druhá nejčastější národnost v této skupině je ukrajinská. Ukrajinci představují 33 % všech cizinců s touto formou ekonomické činnosti na území ČR. Již mnohem menší zastoupení v této kategorii mají občane Slovenské republiky, pouhých 12 %.

Živnostenské oprávnění je celkově doménou cizinců ze třetích zemí. Tato skutečnost dokládá fakt, že pro tyto migranty je stále snažší získat živnostenské oprávnění oproti pracovnímu povolení. Pro občany EU je tato forma zaměstnání málo atraktivní.

Graf č. 3.8 Nejpočetnější skupiny cizinců pracujících na území České republiky na základě živnostenského oprávnění dle státního občanství k 31. 12. 2010

Zdroj: Cizinci v ČR, vlastní zpracování

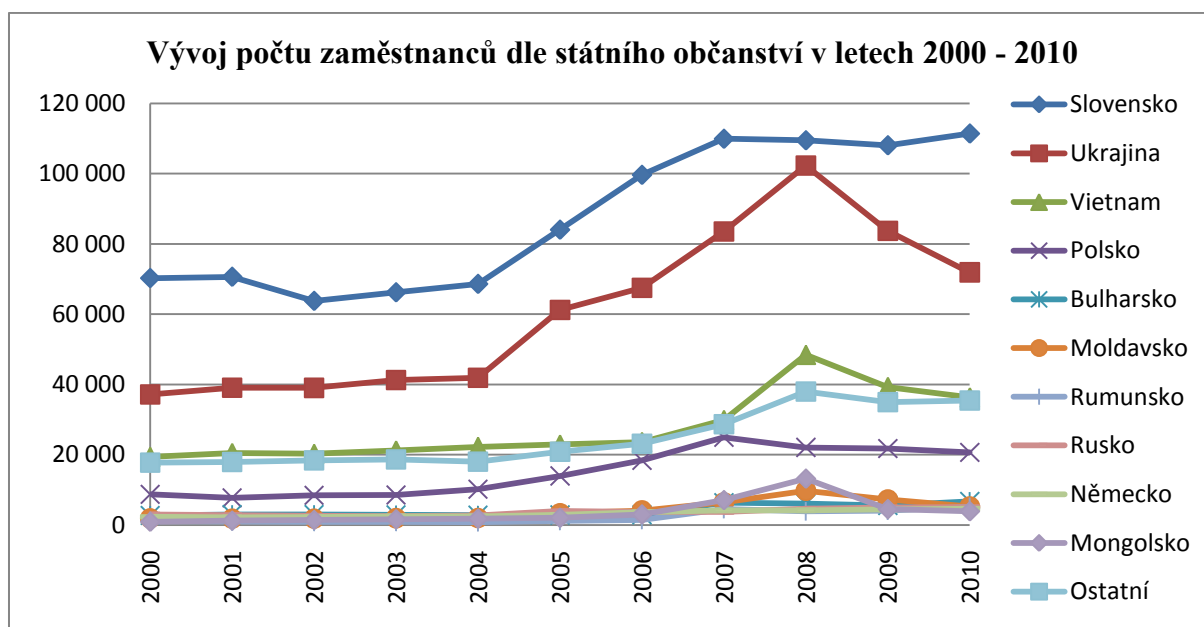
Pojďme vývoj zaměstnanosti cizinců podle státního občanství zhodnotit z dlouhodobého hlediska. Už od vzniku České republiky mají nejvýznamnější zastoupení občane Slovenské republiky. Jejich vstup na český trh práce byl totiž prakticky neregulovaný již před členstvím ČR v Evropské unii, byli zaměstnáváni pouze na základě tzv. registračních karet. Od roku 2004, kdy mají volný vstup na náš trh práce i další občane EU, ovšem k žádnému výraznému nárůstu této skupiny nedošlo. Ze všech státních občanství EU/EHP rostl nejvýrazněji opět podíl Slováků.

V grafu 3.9 je vidět razantní nárůst počtu Ukrajinců po roce 2004. Byli rekrutováni do málo kvalifikovaných pozic v automobilovém průmyslu a v červnu 2008 téměř vyrovnali postavení Slováků u nás. [20] Koncem roku 2008 se u nás však také začala projevovat světová hospodářská krize a počet pracovních míst klesal.

Rozbor z dlouhodobějšího hlediska si zaslouží také třetí nejpočetnější skupina cizinců a tou jsou Vietnamci. Ti do ČSFR přicházeli už v 70. letech v rámci internacionální pomoci. V roce 1990 zde bylo 23 119 vietnamských občanů. V roce 1993 už se však na území ČR nacházelo pouze asi 1100 vietnamských občanů a byla podepsána smlouva mezi ČR a VSR o regulaci jejich počtu na našem území. Ta se však minula účinkem a Vietnamci si začali zakládat živnostenská oprávnění, které nepodléhaly regulaci. V roce 1997 jich tak zde bylo opět 24 744, jejich počet ještě mírně vzrůstal až do roku 2008, tehdy se došlo k meziročnímu poklesu zaměstnanosti o 9 133 osob, ale počet jejich povolení k pobytu vzrostl o 868. Dá se tedy předpokládat, že jejich ekonomické aktivity se přesunuly do šedé ekonomiky.

Data v grafu také svědčí o vlivu geografické a kulturní blízkosti a důsledcích dřívějších mezivládních dohod o vzájemném zaměstnávání se zeměmi bývalého socialistického bloku na současném nevyšším zastoupení zdrojových zemí pracovní migrace. [28]

Graf č. 3.9 Vývoj počtu zaměstnanců dle státního občanství v letech 2000 - 2010

Zdroj: Cizinci v ČR, vlastní zpracování

3.6 Zaměstnaní cizinci podle oborů činností NACE CZ

NACE je standardní klasifikací ekonomických činností v Evropské unii. Do počátku roku 2008 se pro statistické účely používala klasifikace OKEČ, ta však byla nahrazena NACE z důvodu možnosti srovnání s ostatními státy EU. Ke každé statistické jednotce, která vykonává nějakou ekonomickou činnost, je možné přiřadit kód NACE a díky tomu, že tato klasifikace vznikla pod záštitou OSN, tak je vypovídající srovnávat údaje i na světové úrovni.

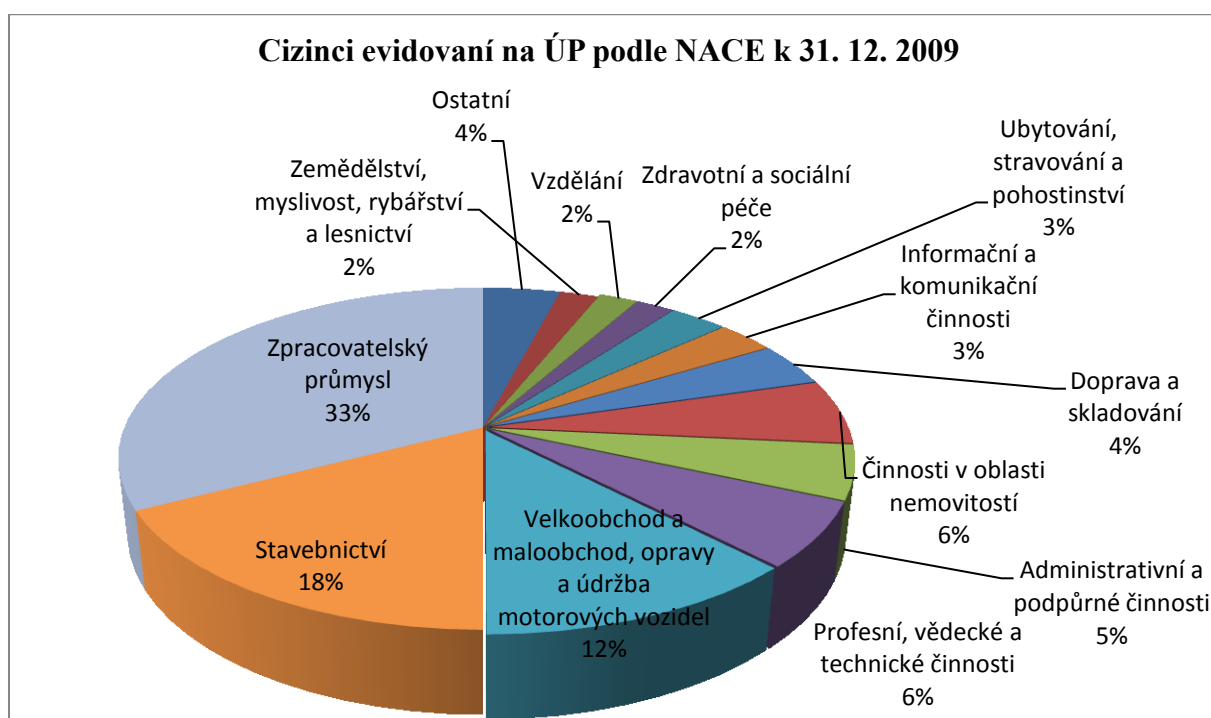
Rozložení ekonomických aktivit v národním hospodářství je u cizinců odlišné od ostatních občanů České republiky. Cizinci evidovaní na ÚP⁷ jsou mnohem častěji zaměstnáváni ve zpracovatelském průmyslu, stavebnictví a odvětví těžby nerostných surovin. Z grafu 3.10 je patrné, že k 31. 12. 2009 bylo ve zpracovatelském průmyslu zaměstnáno 33% cizinců, tedy 67 707, jak je uvedeno v tabulce 3.3, která obsahuje 9 ekonomických oblastí, ve kterých jsou cizinci nejčastěji zaměstnáváni. Přehled všech skupin, do kterých se řadí ekonomické jednotky v klasifikaci NACE, můžete najít v příloze č. 1. Také tam najdete, že druhým nejčastějším zaměstnáním cizinců v ČR bývají pozice ve stavebnictví, v roce 2009 tento druh činnosti vykonávalo 18 % imigrantů.

Do odvětvové struktury se také začíná promítat politika vlády, která je zaměřena především na získávání kvalifikovaných pracovníků⁸. Cizinci jsou stále častěji nájímáni do vědeckých a technických profesí a to jak z EU/EHP a Švýcarska, tak i ze třetích zemí. Občané EU mají v tomto odvětví však stále téměř 4x větší zastoupení než „mimo unijní“ zaměstnanci. Další významnou skupinu tvoří cizinci, pracují ve velkoobchodě a maloobchodě, na celkové zaměstnanosti přistěhovalců se podílí 12 %. Ostatní odvětví nehrají významnou roli. Od původních členských států je ČR výjimečná nízkým počtem zaměstnanců vypomáhajících v domácnostech (příloha č. 2). Tyto práce jsou nejspíše v malé míře prováděny i domácími pracovníky a existuje také možnost, že jsou tyto činnosti prováděny v šedé ekonomice, tudíž nejsou zaznamenány ve statistikách. [20]

⁷ Tato část analýzy vypovídá pouze o cizincích evidovaných na úřadech práce. Data o cizincích s živnostenským oprávněním bohužel nejsou k dispozici.

⁸ Opatřením pro přilákání kvalifikované pracovní síly je např. projekt Výběr kvalifikovaných pracovníků, který od července 2003 realizuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

Graf č. 3.10 Cizinci evidovaní na ÚP podle NACE k 31. 12. 2009

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

Mezi zaměstnáváním cizinců z EU/EHP a Švýcarska a občany třetích zemí jsou z odvětvového hlediska odlišnosti. Z tabulky níže je patrné, že občané EU jsou podstatně méně zaměstnáváni ve stavebnictví, naopak významně vyšší podíl tvoří v odvětví vědeckých a technických činností. Do určité míry mají favorizované postavení na trhu práce, což je patrné i při třídění podle klasifikace zaměstnání a úrovně vzdělání KZAM.

Tabulka 3.3 Cizinci evidovaní na ÚP podle NACE CZ k 31. 10. 2010

Odvětví činnosti podle NACE CZ	EU/EHP	Třetí země	Celkem
Zpracovatelský průmysl	47 476	20 231	67 707
Stavebnictví	14 945	31 878	46 823
Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	15 718	8 737	24 455
Profesní, vědecké a technické činnosti	12 496	3 278	15 774
Administrativní a podpůrné činnosti	9 575	3 966	13 541
Činnosti v oblasti nemovitostí	3 470	7 834	11 304
Informační a komunikační činnosti	6 220	2 266	8 486
Doprava a skladování	5 032	1 508	6 540
Ubytování, stravování a pohostinství	3 591	2 846	6 437
Ostatní	20 597	9 045	29 642
Celkem	139 120	91 589	230 709

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

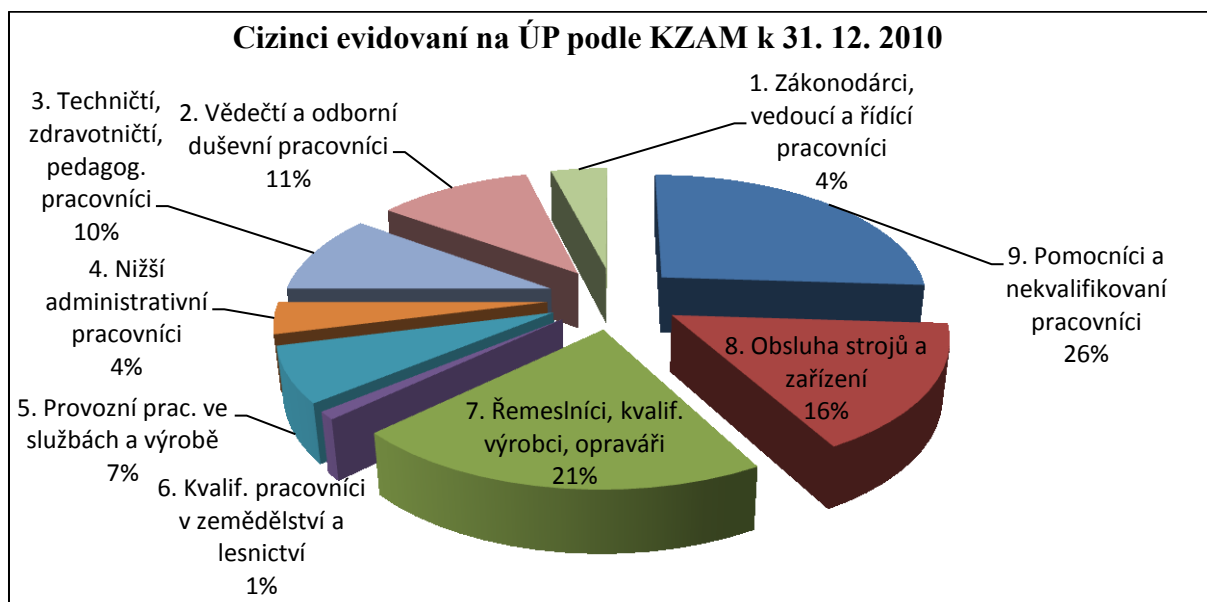
3.7 Postavení cizinců na trhu práce podle kvalifikace zaměstnání KZAM

Předmětem klasifikace KZAM je zaměstnání ve smyslu konkrétní činnosti, kterou pracovník vykonává, i když není jeho povoláním, ale je to hlavní zdroj jeho příjmů. KZAM se skládá ze dvou dimenzí, a to stupně vzdělání a specializace. Přičemž vzdělání se zkoumá to, které je požadované při hlavní činnosti a nikoliv nejvyšší pracovníkova dosažená kvalifikace.

K 31. 12. 2010 byla nejvyšší zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců ve třech třídách KZAM (graf 3.11). Nepočtenější byla třída 9 (pomocníci a nekvalifikovaní pracovníci), v té pracovalo 26 % ze všech registrovaných cizinců. Druhé místo obsadila třída 7 (řemeslníci, kvalifikovaní pracovní, opraváři), mají 21% podíl. Další významné zastoupení má třída 8 (obsluha strojů a zařízení). Zaměstnanost v těchto třech třídách dosahuje 63 % z celkového počtu zaměstnaných tříd. Profese obsažené v těchto třídách spadají do sekundárního trhu. Cizinci v postavení zaměstnanců jsou tak na území ČR nejčastěji zaměstnáváni na sekundárním trhu. [28]

Data v příloze 3 představují 10 nejčtenějších zemí rozčleněných podle KZAM. Údaje o Německu, Velké Británii a Rusku ukazují, že jsou spíše zaměstnáváni v nižších třídách klasifikace KZAM. Na rozdíl např. od Slováků, Poláků, Ukrajinců se tedy pohybují na primárním trhu práce.

Graf č. 3.11 Cizinci evidovaní na ÚP podle KZAM k 31. 12. 2010

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

3.8 Vzdělání cizinců

Analýza cizí pracovní síly z hlediska vzdělání je značně komplikovaná rozdílným systéme vzdělávání v jednotlivých zemích. Údaje, které jsou k dispozici, nejsou proto zcela spolehlivé a úplné. Týkají se cizinců evidovaných na úřadech práce. Data o pracujících na živnostenské oprávnění nemáme k dispozici. Některé kvalitativní průzkumy⁹ naznačují, že dosažené vzdělání cizinců pracujících na základě živnostenského oprávnění nebývá využito. Např. mezi vietnamskými stánkovými prodejci bývají osoby vysokoškolsky vzdělané, ale z různých důvodů nemohou své vzdělání uplatnit na českém trhu práce. V podobné situaci jsou podnikající Ukrajinci a Rusové, ti mívají také vysokoškolské vzdělání, ale v takovém oboru, že ho nelze v České republice využít. Tento handicap by cizincům pomohlo vyřešit distanční vzdělání. [20]

Cizinci evidovaní na úřadech práce k 31. 12. 2010 mají výrazně nižší celkovou vzdělanost v porovnání s obyvatelstvem České republiky starší 15 let. Podle výsledků Výběrového šetření pracovních sil za 4. čtvrtletí 2010 je mezi zaměstnanými v ČR 16 % obyvatel s pouze základním vzděláním, mezi cizinci je takových osob 29 %.

Požadavky na dosažené vzdělání nebývají vysoké, zejména u cizinců ze třetích zemí je nejžádanější jsou zaměstnanci se základním nebo i neúplným vzděláním, zaměstnavatel jim pak může nabídnout i nižší mzdu. Tato strategie zaměstnavatelů však nepostihuje pouze cizince z třetích zemí, ale i občany Slovenské republiky nebo Polska. Úřady práce registrovaly 46 % zaměstnanců, u kterých bylo požadováno základní vzdělání. Toho však dosahuje pouze 29 % cizinců. Opačná situace je u cizinců se středním vzděláním bez maturity. 34 % zaměstnanců disponuje tímto stupněm vzdělání, avšak pouze 28 % zaměstnavatelů toto vzdělání požadovalo. Podobná situace je i u zaměstnaných, kteří dokončili střední školu maturitou nebo u vysokoškoláků. V tabulce 3.4 můžeme vidět, že maturity dosáhlo 19 % zaměstnanců, své vzdělání v zaměstnání uplatnilo však pouze 15 % cizinců. Stejně jsou na tom vysokoškoláci. K 31. 12. 2010 jich bylo 19 % evidovaných na úřadu práce, požadavků na toto vzdělání bylo však pouze 15 %.

⁹ Například výsledky projektu Iterace, VÚPSV, v.v.i., 2008; Immigrants and National Integration Strategies: Developing a Trans-European Framework for Analysing Cultural and Employment-Related Integration

Tabulka 3.4 Cizinci registrovaní na úřadu práce podle dosaženého vzdělání a požadavků na vzdělání k 31. 12. 2010

Vzdělání	Dosažené vzdělání		Požadované vzdělání	
	Absolutně	Podíl v %	Absolutně	Podíl v %
Základní	54 927	29	87 484	46
Střední bez maturity	64 214	34	54 122	28
Střední s maturitou	35 746	19	27 961	15
Vysokoškolské	36 306	19	28 880	15

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil (2010), vlastní zpracování

3.9 Věková struktura zaměstnaných cizinců

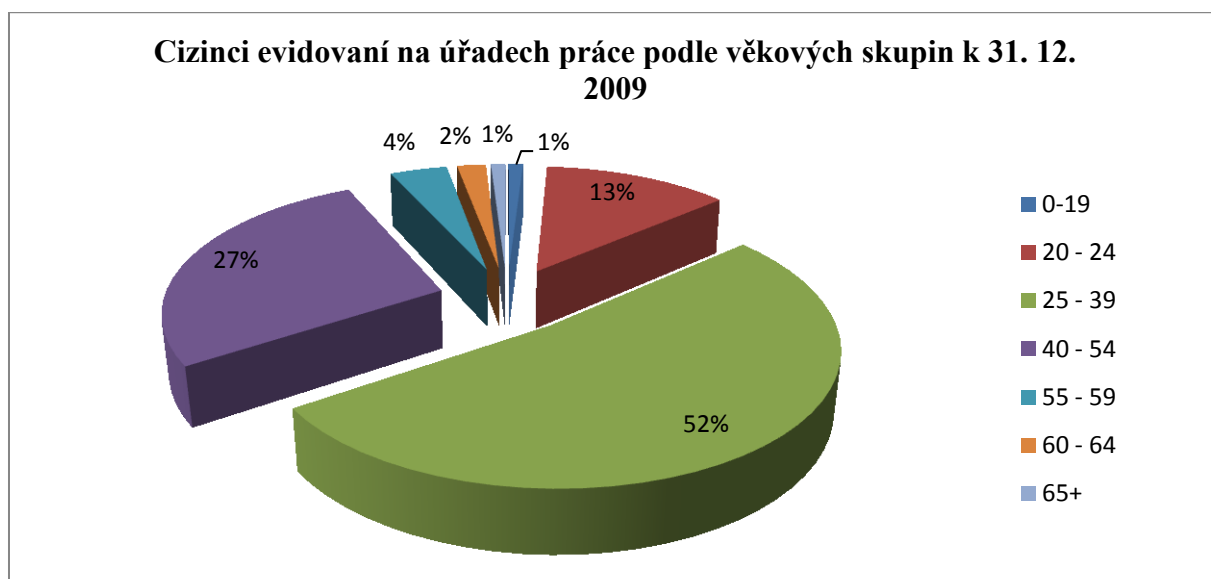
Na českém trhu práce působí převážně cizinci, kteří jsou v mladším produktivním věku. Z grafu **3.12** je patrné, že 52 % cizinců evidovaných na úřadech práce je ve věkové skupině 25 – 39 let. U cizinců s živnostenským oprávněním je tato skupina také nejsilnější, spadá do ní 48 % cizinců¹⁰. Druhé nejsilnější zastoupení mají cizinci ve věku 40 – 54 let, ti představují 34 % všech cizinců s živnostenským oprávněním. V třetí nejpočetnější skupině jsou cizinci v rozmezí 20 – 24 let, mají 11% podíl na sumě podnikatelů. Stejná situace je u cizinců evidovaných na úřadu práce. Věková skupina 40 – 54 se podílí na všech zaměstnancích 27 %. Třetí příčku představují opět mladí lidé ve věku 20 – 24 let, těch je na českém trhu práce 13 % ze všech evidovaných na úřadu práce.

Z analýzy obou typů ekonomických aktivit vyplývá, že 66 % všech zaměstnanců evidovaných na úřadu práce, je mladších 39 let. U pracovníků s živnostenským oprávněním je 59 % z jejich celkového počtu mladších 39 let. Pokud porovnáme tuto věkovou strukturu se strukturou pracujících v národním hospodářství, je patrné, že relativně vyšší zastoupení vykazují cizinci v mladších věkových kategoriích, do 39 let, zatímco pracovníci nad 39 let jsou relativně častěji zastoupeni v národním hospodářství. [28]

Na zahraniční zaměstnanosti nižších věkových skupin se podílí několik faktorů. Důležitým faktorem je rodinný stav. Svobodní se stěhují mnohem častěji než ženatí, stejně tak bezdětní a převážně muži. Nižší zahraniční zaměstnanost ve vyšších věkových skupinách pak lze vysvětlit pomocí konceptu „*value of immobility*“. Starší lidé častěji preferují setrvání na domácím trhu práce i přes existenci výrazných pull faktorů v cílových zemích potenciální migrace.[28]

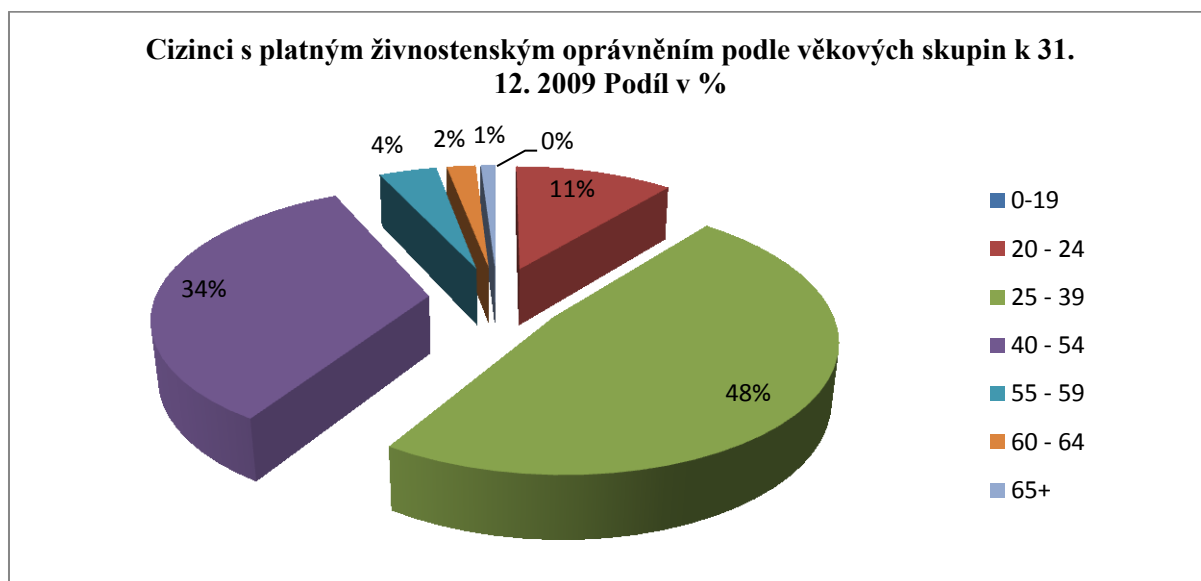
¹⁰ Viz. graf **3.13**

Graf č. 3.12 Cizinci evidovaní na úřadech práce podle věkových skupin k 31. 12. 2009

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

Graf č. 3.13 Cizinci s platným živnostenským oprávněním podle věkových skupin k 31. 12. 2009 podíl v %

Zdroj: Cizinci v ČR (2010), vlastní zpracování

3.10 Program „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“

Tento program byl spuštěn v červenci 2003 na zkušební období pěti let. Díky pozitivním výsledkům za toto období byl v roce 2008 prodloužen, ale kvůli současnému trendu převýšení nabídky práce nad poptávkou a částečně také z důvodu omezení výdajů MPSV byl tento program k 31. 12. 2010 ukončen.

Hlavním úkolem projektu bylo přivést do země kvalifikované a vzdělané zahraniční odborníky, kteří budou ochotni a schopni se trvale integrovat do české společnosti. Zároveň měl také pomoci zaměstnavatelům najít odborníky, kteří na českém trhu chyběli. Z tabulky lze vyčíst, že na konci roku 2010 měl 1964 účastníků. Spolu s nimi přišlo do Česka asi 2750 rodinných příslušníků.

Proč tento program vyzdvihoval? Byl výjimečnou příležitostí pro zjednodušený přístup cizinců z vybraných třetích zemí¹¹ na náš pracovní trh. Mohli se také přihlásit zahraniční absolventi některých akreditovaných českých vysokých škol, s podmínkou ukončení studia v roce 1995 nebo později. Vítání byli i absolventi některých středních škol, pokud ukončili studium v roce 2000 nebo později.

Díky programu měli možnost po 2, 5 letech¹² práce a života v České republice žádat o trvalé povolení k pobytu. Zvýhodněnou možnost žádání o trvalý pobyt měli i rodinný příslušníci zaměstnance. Dále měli nárok na 60 denní ochrannou lhůtu na nalezení nového pracovního místa za určitých podmínek již v prvním roce účasti v projektu. [27]

Tabulka 3.5 Vývoj počtu účastníků programu „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků“

	Muži	Ženy	Celkem
2003	56	58	114
2004	73	54	127
2005	56	43	99
2006	131	59	190
2007	233	125	358
2008	258	131	389
2009	206	134	340
2010	211	136	347
celkem	1224	740	1 964

Zdroj: Mezinárodní migrace v ČR (2010), vlastní zpracování

Na tento projekt by se rozhodně nemělo zapomenout, data by měla být zpracována, vyhodnocena a pozitivní poznatky by měly být zapojeny do dalších migračních politik.

¹¹ Pro vstup do projektu musel mít cizinec některé z těchto občanství: Albánie, Argentina, Arménie, Austrálie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Brazílie, Černá Hora, Filipíny, Gruzie, Guatemala, Honduras, Chile, Chorvatsko, Indie, Indonésie, Izrael, Japonsko, Jihoafrická republika, Kambodža, Kanada, Kazachstán, Korejská republika, Kostarika, Kuba, Kyrgyzstán, Laos, Makedonie (FYROM), Malajsie, Mexiko, Moldavsko, Myanmar, Nepál, Nikaragua, Nový Zéland, Panama, Paraguay, Ruská federace, Salvador, Singapur, Spojené státy americké, Srbsko, Srí Lanka, Tádžikistán, Thajsko, Turecko, Turkmenistán, Ukrajina, Uruguay a Uzbekistán.

¹² Pokud se jedná o vysoce kvalifikovaného pracovníka, tak se tato doba snižuje na 1, 5 let.

V současnosti je také úkolem MPSV spolu s ministerstvem zahraničí, aby aktivní účastníci (asi 800 cizinců) měli možnost úspěšně absolvovat projekt a 1. 7. 2013 mohli úspěšně požádat o trvalý pobyt. I nadále by mělo fungovat administrativní zázemí pro účastníky, aby se zamezilo špatné informovanosti a dalším nešvarům imigrace. [27]

3.11 Cizinci a nezaměstnanost

Světová hospodářská krize zasáhla i český pracovní trh a po příznivém vývoji do roku 2008 se situace začala zhoršovat. Během let 2009 a 2010 přišlo o práci 153 933 obyvatel a míra nezaměstnanosti tak vzrostla o 3 p. b. Průměrná míra nezaměstnanosti v roce 2010 tak byla 7, 37 %. [10] Nabízí se tedy otázka, jakou roli má hrát cizí pracovní síla za situace relativního nedostatku volných pracovních míst pro domácí uchazeče o zaměstnání. Odpověď na výše položenou otázku může vidět v diskrepanci mezi nároky domácích uchazečů o zaměstnání na pracovní místo (přičemž rozhodující roli hraje výše mezd), podmínkami nabízenými zaměstnavateli na volných pracovních místech a nároky cizinců, kteří mohou obsadit pouze ta volná pracovní místa, o která nemají domácí uchazeči o zaměstnání zájem. Roli hraje i výše životních nákladů oproti zemi původu migrantů. Cizinci akceptují výši mezd a úroveň pracovních podmínek, zatímco domácí uchazeči o zaměstnání je odmítají. Jedním z důvodů je i to, že cizinci se během svého pobytu v zahraničí snaží maximalizovat svůj výdělek, minimalizovat náklady a část podstatnou část svých finančních prostředků převádí do své země původu, kde tyto prostředky teprve zhodnotí díky rozdílům v kupní síle domácích měn. Cizinci by tedy nejspíše neakceptovali poměrně nízkou výši mezd, pokud by v ČR žili trvale a museli by hradit všechny životní náklady ve stejné výši jako občané ČR. [19]

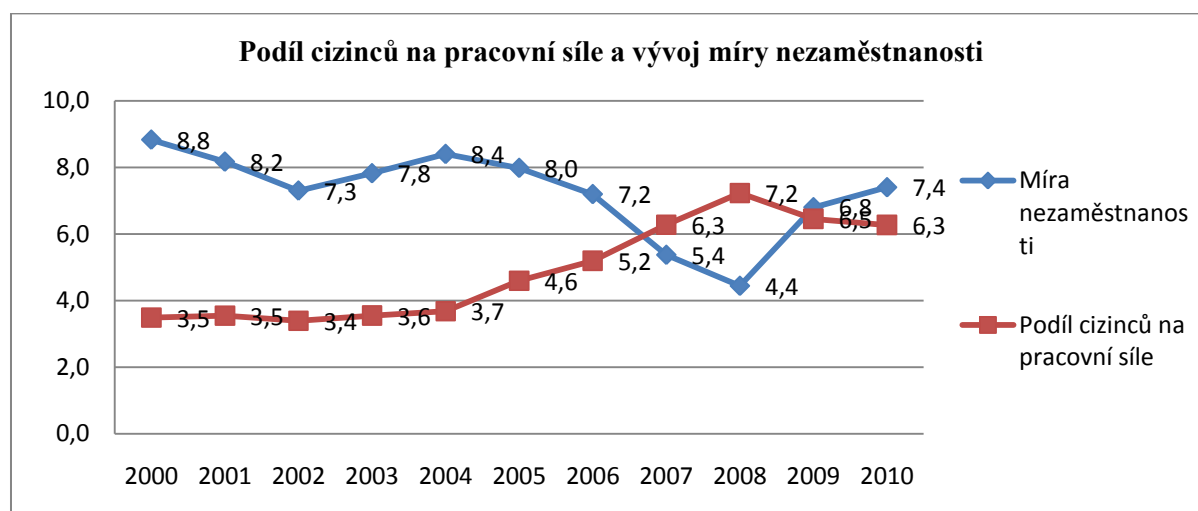
Na následujícím grafu **3.14** můžeme vidět, že i když do roku 2008 stoupal podíl cizinců na celkové pracovní síle, tak nedocházelo ke zvyšování míry registrované nezaměstnanosti domácích pracovníků.

Výjimkou je období mezi lety 2002 – 2004, kdy současně rostla míra nezaměstnanosti i podíl zahraničních pracovníků na českém trhu práce. Vysvětlením může být nesoulad nabídky a poptávky po práci. Další možnou příčinou mohou být malé rozdíly mezi sociálními dávkami a příjmy ze zaměstnání na sekundárním trhu práce. Tyto skutečnosti podporují vznik terciárního trhu práce, jehož pracovní místa jsou pro domácí pracovníky neatraktivní, a proto jsou přiřazována cizincům. [28]

Od roku 2005 lze sledovat trend přibližování obou křivek, které se na přelomu roku 2006/2007 a i přes stále rostoucí podíl cizinců na českém trhu práce, klesá míra

nezaměstnanosti. Na tomto trendu měl samozřejmě podíl vysoký růst reálného HDP před restriktivním obdobím, které postihlo (nejen) českou ekonomiku od konce roku 2008. Toto období bylo doprovázeno růstem nezaměstnanosti obyvatel a poklesem volných pracovních míst, což se promítlo i do celkové zaměstnanosti cizinců. Pokles ovšem nebyl tak výrazný, jak by se dalo očekávat. Zaměstnanost cizinců sice poklesla, ale paradoxně některé podniky v odvětví zpracovatelského průmyslu opět přijímaly cizí pracovní sílu pravděpodobně díky šrotovnému zavedenému v Německu. Německo následně ukončilo finanční pobídky do oblasti automobilového průmyslu právě proto, že nedocházelo k oživení ekonomiky a k růstu pracovních příležitostí v Německu, ale v okolních zemích, vyrábějících různá příslušenství a díly do německých automobilů. [22]

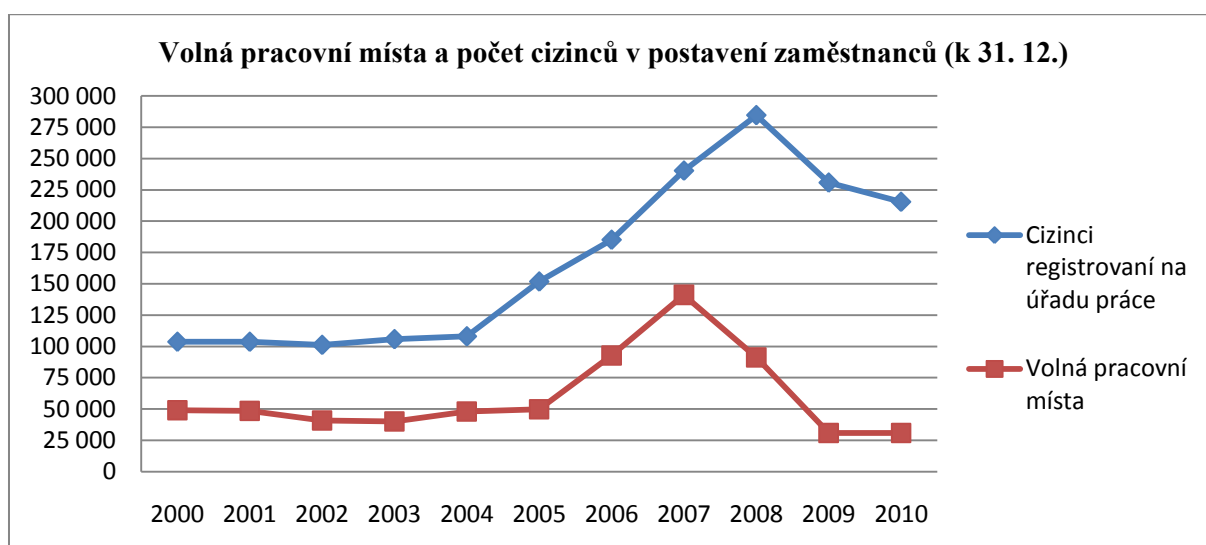
Graf č. 3.14 Podíl cizinců na pracovní síle a vývoj míry nezaměstnanosti

Zdroj: Trh práce v České republice (2010), Mezinárodní migrace v ČR (2010); vlastní zpracování

Jednou z možností, jak řešit neuspokojenou poptávku po pracovní síle je její rekrutování ze zahraničí. Graf 3.15, na kterém vidíme vývoj volných pracovních míst a počet cizinců registrovaných v postavení zaměstnanců, potvrzuje tento předpoklad. Vývoj počtu cizinců v postavení zaměstnanců prakticky kopíruje volná místa na trhu práce. Můžeme tedy prohlásit, že zahraniční pracovníci jsou významným zdrojem řešení nesouladu mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce.

Graf č. 3.15 Volná pracovní místa a počet cizinců v postavení zaměstnanců (k 31. 12.)

Zdroj: Mezinárodní migrace v ČR (2010), Ročenka statistiky trhu práce (2010); vlastní zpracování

4 Návrhy a doporučení

4.1 Koncepce efektivní imigrace

Při bližším zkoumání dopadů pracovní imigrace jsme dospěli závěru, že má příznivý vliv na celospolečenský blahobyt, a kvůli nepříznivému demografickému vývoji se bez ní v budoucnu vůbec neobejdeme. Nesporně je potřeba zaujmout aktivní přístup k migraci. Imigrace bude bezproblémová a prospěšná pro majoritní společnost i pro cizince, pokud na ni přímo navazují integrační opatření, neboť úspěšnost integrace bezprostředně podněcuje prospěšnost a efektivitu migrace. Na co se tedy při integraci zaměřit?

Realizace cílů integrační politiky

Jak už bylo napsáno výše, bezproblémová a prospěšná imigrace se bez integrace neobejde. Úkolem integrační politiky je napomáhat imigrantům, vytvářet jim podmínky pro snadnější začlenění do společnosti a podporovat jejich aktivní participaci, garantovat dodržování jejich práv, chránit je před rasismem, xenofobií, diskriminací a dalšími negativními jevy. Integrační politika směřuje k tomu, aby **cizinec byl samostatný a soběstačný**. Cílem je umožnit cizincům, aby:

- o znali svá práva a byli schopni dostát svým povinnostem,

- orientovali se v novém prostředí, zvyklostech a způsobu života v hostitelské zemi,
- kterou si zvolili za svůj nový ať už dočasný či trvalý domov,
- rozuměli a byli schopni komunikovat v češtině,
- byli samostatnými a soběstačnými po stránce sociální i ekonomické,
- měli dostatek informací o tom, kde v případě potřeby naleznou pomoc a podporu.

Pomocí integrační politiky se předchází vytváření uzavřených komunit imigrantů, jejich sociálnímu vyloučení i společenské izolaci. Aktivní zapojení do společnosti je totiž žádoucí a potřebné, i když se cizinec hodlá po čase vrátit do své země původu nebo se trvale usídlit v České republice. Možnost využívat integrační opatření je tedy otevřena všem cizincům. [6]

Adaptačně – integrační kurzy

Participace cizinců na integračních opatřeních je v současnosti dobrovolná záležitost jedince. Této možnosti využívají jenom někteří, ale v otázkách dlouhodobého pobytu nelze setrvávat pouze u principu dobrovolnosti, proto bude v následujících letech v souvislosti s adaptačními kurzy zaveden prvek limitované a odpovídající povinnosti.

Zaměření a rozsah kurzů bude rozdílný podle délky a účelu pobytu cizince na území České republiky. Nově příchozí budou seznámeni se svými právy a povinnostmi, se způsoby řešení každodenních situací, s místními poměry, s hodnotami společnosti – se zásadami demokracie, ochrany lidských práv, rovnosti mezi muži a ženami, či důstojností lidské bytosti. Kurzy pro cizince s dlouhodobým nebo trvalým pobytem se budou podrobněji zabývat poznáním české společnosti, proberou historii státu, vývoj právního řádu, politické uspořádání nebo kulturní odlišnosti.

Tyto kurzy by měly být především časově dostupné, srozumitelné a mělo by dojít k předání materiálů pro samostudium, které by obsahovali kontakty na potřebné úřady a instituce, které se zabývají integrací cizinců. [6]

Znalost českého jazyka

Znalost českého jazyka má bezesporu velký význam pro získání vzdělání, kvalifikace a pro umožnění cizince na český trh práce. Ovlivňuje také celkovou sociální a ekonomickou samostatnost a je potřeba k realizování principu rovných příležitostí. Je potřeba se zaměřit, jak na vzdělávání dospělých, tak dětí.

Je třeba změna právní úpravy, protože bezplatná výuka se vztahuje pouze na děti ze států EU/EHP. Znalost českého jazyka, ale potřebují stejně tak i děti cizinců ze třetích zemí, jelikož jinak by byli znevýhodněni v dalším vzdělávání, získávání zaměstnání i kariérním růstu.

V otázce zlepšování znalosti českého jazyka dospělými cizinci je také potřeba realizovat několik změn. Především zajistit výuku v co nejvíce regionech, a to na různých stupních znalosti včetně kurzů profesního jazyka. Bylo by dobré rozvíjet i alternativní způsoby výuky např. audio učebnice pro samouky nebo e-learning. [6]

Informovanost cizinců

Posílení informovanosti cizinců je jednou z priorit integrační politiky, neboť nedostatečná informovanost a neznalost jazyka jsou hlavní důvody zranitelnosti a nesamostatnosti cizince. Cizinci budou aktivně vyhledáváni a oslovováni v terénu a zajišťování služeb bude přímo navazovat na kontakty takto získané. Obecně by mělo platit, že poskytované informace budou adresné, srozumitelné a využitelné. [6]

Účast cizinců na veřejném a politickém životě

Měla by být podporována účast cizinců na veřejném životě, zejména na dění v obci. Někteří cizinci pocítují jako problém nemožnost zapojit se do voleb. Volební právo v hostitelské zemi, jeho rozsah a podmínky budou muset projít ještě řadou diskuzí. [6]

Role majoritní společnosti

Pro bezproblémovou a efektivní migraci je klíčová větší informovanost majoritní společnosti o prospěšnosti působení cizinců na území republiky. Měly by se podporovat kulturní, osvětové či jiné akce, které docílí větší informovanosti o kultuře a poměrech v zemi původu cizinců i o podmínkách jejich existence v České republice. Dalším úkolem pro majoritní společnost je prohloubení odborných i interkulturních kompetencí pracovníků řešících záležitosti cizinců.[6]

Přístup cizinců ke zdravotní péči

V otázce zdravotní péče pro cizince je potřeba vyřešit hlavně situaci cizinců ze třetích zemí, kteří u nás nepracují na pozici zaměstnance. Tito přistěhovalci si musí zdravotní péči

zajistit pomocí komerčních pojišťoven, které však negarantuje úhradu potřebné zdravotní péče (nejsou hrazeny vrozené nemoci, léčba HIV/AIDS, porod, diabetés atp.). Díky tomu vznikají často nevymahatelné pohledávky, což také není v zájmu společnosti. [14]

4.2 Využívání nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti ve vztahu k cizincům

Aktivní politika zaměstnanosti se snaží o dosažení plné, produktivní a svobodně zvolené zaměstnanosti. Svých cílů se snaží dosáhnout pomocí několika nástrojů:

- rekvalifikace
- investiční pobídky
- veřejně prospěšné práce
- společensky účelná pracovní místa
- příspěvek na zapracování
- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program. [25]

Aktivní politika nezaměstnanosti je také základní nástroj v boji proti nezaměstnanosti. Cizinci jsou velmi zranitelná skupina, jejichž zaměstnanost a nezaměstnanost velmi závisí na výkyvech hospodářského cyklu. V České republice kvůli hospodářské recesi také narostl počet registrovaných nezaměstnaných cizinců a to od poloviny roku 2008 do konce roku 2009 z 5 535 na 11 430 (+5 895). Opatření aktivní politiky zaměstnanosti by se tedy měly zaměřit i na cizince. Zkušenosti s nedostatečnou integrací cizinců z jiných evropských států (Francie, Německo, Nizozemí), by nám měly být varovným signálem. [28]

Za velmi efektivní krok v boji proti nezaměstnanosti cizinců lze považovat výuka českého jazyka v rámci rekvalifikačních kurzů. Z průzkumu MPSV, který proběhl v roce 2005 a 2006, však vyplývá, že z 7 642 registrovaných nezaměstnaných¹³, tento kurz absolvovalo pouze 115 (1, 5 %) cizinců. Podle průzkumu je tak nízký podíl dán malým zájmem tuto rekvalifikaci. Dalším důvodem může nemožnost cizince do rekvalifikace zařadit, protože se jednalo pouze o jednotlivce a pro ty nebylo možné kurz otevřít. Co se týče efektivity kurzu, tak do šesti měsíců od jeho skončení si našlo 58 % absolventů zaměstnání. [28]

V případě dalšího nárůstu nezaměstnanosti bude hrát aktivní politika zaměstnanosti velkou roli a je potřeba, aby se na cizince jako na cílovou skupinu začala více orientovat.

¹³ uchazečem o zaměstnání může být, pokud tento zákon dále nestanoví jinak, pouze fyzická osoba, která má na území České republiky bydliště; zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, §24 [22]

4.3 Využívání prostředků z ESF ve vztahu k cizincům

ESF je jedním ze tří strukturálních fondů Evropské unie. Je klíčovým finančním nástrojem pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti. Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost si na období let 2007 – 2013 vytyčil 5 prioritních os:

- adaptabilita – cílem je předcházení nezaměstnanosti prostřednictvím podpory investic do lidských zdrojů,
- aktivní politika trhu práce – cílem této osy je zlepšení přístupu k zaměstnání, začlenění osob dlouhodobě nezaměstnaných,
- sociální integrace a rovné příležitosti – tato osa je zaměřena na pomoc sociálně vyloučeným jedincům, zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb, ale také na prosazování rovných příležitostí mužů a žen.
- Veřejná správa a veřejné služby – úkolem je zvýšení institucionální kapacity, zlepšení kvality a efektivnosti činností institucí veřejné správy a zvyšování kvality a dostupnosti veřejných služeb.
- Mezinárodní spolupráce – tato osa vznikla z důvodu podpory mezinárodní spolupráce v oblasti lidských zdrojů.

Prioritní osa 5 se zabývá podporou oblastí zaměřenou zejména na přímou podporu inovací prostřednictvím mezinárodní výměny zkušeností a dovedností. Projekty mají mezinárodní rozměr, proto dochází k přenosu dobré praxe ze zahraničí do ČR a naopak. Díky mezinárodní spolupráci je také možné zvýšit dopad realizovaných projektů. [12]

Existence tohoto fondu je skvělou příležitostí, jak získat finance na podporu projektů „obyčejných“ lidí, protože i ty dotvářejí příznivé migrační prostředí. V loňském roce například skončila realizace projektu „Communem Reddere“¹⁴, který si dal za cíl zvýšit zkušenosti a know-how nevládních neziskových organizací a vybudovat mezi nimi skutečné partnerství. **Cíle bylo dosaženo především realizací zahraničních stáží, zpracováním metodik a příruček a školením pracovníků.** Na tomto projektu se podíleli zahraniční partneři z Německa, Anglie nebo Slovenska. [12] Realizace těchto úkolů je bezesporu přínosná, proto je potřeba nadále využívat prostředky tohoto fondu a zvyšovat tak mezinárodní spolupráci a zvyšovat kvalitu a strukturu lidských zdrojů v České republice.

¹⁴ EFS přispěl částkou 5 233 693,00 Kč.

5 Závěr

Cílem bakalářské práce byla analýza počtu, struktury a postavení cizinců na českém trhu práce a také zamyšlení nad tím, jestli jsou pro trh práce příležitostí nebo hrozbou.

Ve třetí kapitole se podařilo nastínit, že podíl cizinců na domácí pracovní síle měl zvyšující se tendenci, dokud i na českou ekonomiku nezačala působit ekonomická krize. Díky této skutečnosti klesl podíl domácí pracovní síly o 2 procentní body. Měla vliv také na strukturu ekonomických činností imigrantů. Zvyšoval se počet cizinců pracujících na základě živnostenského oprávnění. Tento jev je logický, v době recese zaměstnavatelé ukončují pracovní poměry a úřady práce omezují vydávání pracovních povolení. Proto se část zaměstnanců přelévá do sféry sebezaměstnávání. Cizinci celkově doposud netvoří významný okruh příjemců sociální podpory, i když jejich zaměstnanost v období krize poklesla. Častěji ztrátu zaměstnání řeší přechodem do šedé ekonomiky. Nezvyšují tak sociální výdaje státu. Ve třetí kapitole je také rozebráno postavení cizinců na českém trhu práce na základě klasifikace NACE CZ a KZAM. Z klasifikace zaměstnání KZAM vyplývá, že nejvíc registrovaných cizinců zastává práci pomocníků nebo nekvalifikovaných pracovníků. Tyto profese se nachází na sekundárním trhu, pro obyvatele České republiky jsou málo atraktivní. Cizinci jsou tedy řešením pro neuspokojenou poptávku na trhu práce. Tento názor zastává i Drbohlav¹⁵ [15], který v článku pro Lidové noviny uvedl: *„cizinci doplňují nedostatkové profese na trhu práce a fungují jako levná a kvalitní pracovní síla, které je vždy dostatek. Navíc umožňují dostupnost některých produktů a služeb pro majoritu a jejich nižší ceny“*. Drbohlavovu teorii o přínosu imigrace potvrzuje i Hanslíček¹⁶ [17], který pomocí teorie paradoxu zaměstnanosti objasňuje příčiny mezer pracovní síly na trhu práce a potřebu jejich zaplnění cizinci. Tuto teorii lze praktikovat na vývoji českého trhu práce v období let 2002 – 2004.: *„V tuzemsku, podobně jako v dalších zemích, lze pozorovat tzv. paradox zaměstnanosti. Znamená to, že v období relativně vysoké nezaměstnanosti existuje v určitých sektorech rostoucí počet volných pracovních míst, která nelze obsadit domácími pracovníky. Ti buď nemají dostatečnou kvalifikaci, nebo nejsou ochotni se za práci přemísťovat.“* Uvedené poznatky tedy vyvrací mylný předpoklad o vytěsnění domácí pracovní síly imigranty a přiklání se k pozitivní reakci na příliv cizích pracovníků.

¹⁵ doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc. působí na Přírodovědecké fakultě UK v Praze, kde se zabývá otázkami lidských zdrojů, mezinárodní migrace nebo formováním nové migrační politiky.

¹⁶ Pavel Hanslíček je ekonomickým redaktorem týdeníku EURO.

Je potřeba vzpomenout také další důvod pro přijetí imigrantů na území České republiky a tím je demografická situace. Pokud chceme udržet pozitivní vývoj ekonomicky aktivního obyvatelstva, tak se bez aktivního salda migračních toků neobejdeme.

Přítomnost cizinců na trhu práce má prokazatelný pozitivní vliv, přináší však i jistá rizika vyplývající z jejich nedostatečné sociální a ekonomické integrace. Nejzávažnějším důsledkem může být růst nacionalistických tendencí ve společnosti. Ve čtvrté kapitole jsou vytyčeny úkoly integrační politiky, které při správné realizaci zabrání této hrozbě.

Integrace cizinců je výzvou také pro českou politiku zaměstnanosti. Ačkoli je z prostředků MPSV financována celá řada projektů, cizinci se do nich zapojují stále nedostatečně. Zde by mělo dojít ke zlepšení a k zapojení cizinců do aktivit spojených s rozvojem jejich jazykových schopností nebo do kurzů, které usnadňují cizincům vstup na trh práce. Zahraniční spolupráci v oblasti lidských zdrojů podporuje také Evropská unie. ESF financuje projekty zaměřeny na tuto problematiku a proto je potřeba jeho prostředky využívat v co nejvyšší míře.

Na základě tohoto shrnutí myslím, že bakalářská práce naplnila svůj cíl a umožňuje náhled na problematiku cizinců na českém trhu práce.

Seznam použité literatury

Publikace

- [1] ADAMCOVÁ, Lenka; NĚMEČKOVÁ, Tereza . *Rozvojová ekonomika*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009. 346 s. ISBN 978-80-245-1515-1.
- [2] JOKLOVÁ, Kateřina ; RYŠAVÁ, Jitka . *Změstňování cizinců a vysílání pracovníků do zahraničí* . 1. vydání. Praha : ASPI, a. s. , 2009. 312 s. ISBN 978-80-7357-437-6.
- [3] PASTRŇÁK, René . *Sociální práce s menšinami a migranty*. 1. vydání. Opava : OPTYS, spol. s. r. o. , 2008. 67 s. ISBN 978-80-85819-69-4.
- [4] *Příležitost a výzva : Migrace v Evropské Unii*. 1. vydání. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2010. 20 s. ISBN 978-92-79-12647-5.
- [5] ŠIMEK, Milan. *Ekonomie trhu práce A*. 1. vydání. Ostrava : VŠB - TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA, 2007. 171 s. ISBN 978-80-248-1416-2.

Internetové zdroje

- [6] Česká republika. Aktualizovaná Koncepce integrace cizinců Společné soužití. In Usnesení vlády České republiky č. 99. 2011, s. 1-30. Dostupný také z WWW: <<http://www.cizinci.cz/files/clanky/741/uv-09022011.pdf>>.
- [7] Český statistický úřad [online]. 2010, 4. 4. 2011 [cit. 2011-04-08]. Zaměstnanost - datové údaje. Dostupné z WWW: <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/datove_udaje/ciz_zamestnanost>.
- [8] Český statistický úřad [online]. 2010, 31.12. 2010 [cit. 2011-04-18]. Cizinci v České republice 2010 Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1414-10>>. Kód: 1414-10.
- [9] Český statistický úřad [online]. 25.2. 2011 [cit. 2011-04-28]. Ročenka statistiky trhu práce 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3111-10>>.
- [10] Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. Trh práce v České republice 2010. Dostupné z WWW: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/trh_prace_v_cr/\\$File/trh_prace.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/trh_prace_v_cr/$File/trh_prace.pdf)>.

- [11] Český statistický úřad [online]. 2011 [cit. 2011-04-29]. Ukazatele sociálního a hospodářského vývoje ČR 4. čtvrtletí 2010. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1403-10>>.
- [12] Evropský sociální fond v ČR [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz/prioritni-osa-5-mezinarodni-spoluprace>>.
- [13] DANĚK, Matěj. Finance.cz [online]. 3.9.2010 [cit. 2011-05-03]. Modrá karta EU rozšíří možnosti vstupu cizinců na český trh práce. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/278785-modra-karta-eu-rozsiri-moznosti-vstupu-cizincu-na-cesky-trh-prace/>>.
- [14] DOBIÁŠOVÁ, Karolína ; HNILICOVÁ, Helena. Zkušenosti zdravotnického personálu při poskytování zdravotní péče cizincům : výzkumná sonda. In Migraceonline.cz [online]. : 16. 12. 2009 [cit. 2011-05-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2210093>>.
- [15] DRBOHLAV, D. Také naše republika potřebuje zahraniční pracovníky. Infoservis.net [online]. 19.12.2003 [cit. 2011-04-28]. Dostupné z <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069232797>>.
- [16] FLANC, Aleš. Soudobé poznatky a teoretické přístupy k migraci. *Metodický portál* [online]. 24. 11. 2010, [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/OUH/9445/SOUDOBE-POZNATKY-A-TEORETICKE-PRISTUPY-K-MIGRACI.html/>>.
- [17] HANSLÍČEK, P. Imigrace může prospět české ekonomice. Infoservis.net [online]. 11.12.2003 [cit. 2011-03-20]. Dostupné z <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069232799>>.
- [18] HENIG, David. Migrace. *Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu* [online]. 2007, [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <http://www.caat.cz/publikace/prehledove-studie/149-migrace#_ftn10>.
- [19] HORÁKOVÁ, Milada. Mezinárodní migrace a migrace cizí pracovní síly [online]. 1. vydání. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2003 [cit. 2011-04-29]. Dostupné z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/mezmigr.pdf>>.
- [20] HORÁKOVÁ, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. [online]. 1. vydání. Praha 2 : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.,

- 2008 [cit. 2010-10-20]. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_288.pdf>. ISBN 978-80-7416-020-2.
- [21] HORÁKOVÁ, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR : Bulletin č. 24* [online]. 1. vydání. Praha 2 : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2010 [cit. 2010-10-20]. Dostupné z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B24-MPMc.pdf>>. ISBN 978-80-7416-054-7.
- [22] HORÁKOVÁ, Milada. *Vývoj pracovních migrací v České republice v období hospodářské recese* [online]. 1. vydání. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2010 [cit. 2011-04-06]. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_320.pdf>. ISBN 978-80-7416-069-1.
- [23] HORÁKOVÁ, Milada . *Zahraniční pracovní migrace v České republice dva roky po vstupu ČR do EU* [online]. 1. vydání. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2006 [cit. 2011-04-15]. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_209.pdf>. ISBN 80-87007-34-4.
- [24] International migration 2009 [online]. New York : United nations , 2009 [cit. 2011-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/esa/population/publications/2009Migration_Chart/ittmig_wallchart09.pdf>. ISBN 978-92-1-151457-5.
- [25] Integrovaný portál MPSV [online]. 11. 10. 2010 [cit. 2011-05-03]. Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>>.
- [26] JANKŮ, Kateřina . *Moderní migrace. Stěhování se zvláštním významem.* [online]. 2006, [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <<http://socstudia.fss.muni.cz/pristup.php?soubor=080227135405.pdf>>. ISSN 1214-813X.
- [27] PLÍVOVÁ, Viktorie . *Projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků* [online]. 9.12.2010 [cit. 2011-05-03]. Projekt "Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků" končí. Dostupné z WWW: <<http://www.imigracecz.org/?lang=cz>>.
- [28] POŘÍZKOVÁ, H. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vydání. Praha 2 : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008 [cit. 2010-10-20].

Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf>. ISBN 978-80-87007-83-9.

- [29] ŠELEŠOVSKÝ, Vít . *Založení neziskové organizace pro pomoc uprchlíkům a cizincům*. Brno, 2009. 100 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/73861/esf_m/DP_final.doc>.
- [30] Úmluva o postavení uprchlíka. [online]. Ženeva : 28. 6. 1951 [cit. 2011-03-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.asimos.cz/admin/files/zenevska-umluva.pdf>>.
- [31] VOJTKOVÁ, Michaela. Teorie mezinárodní migrace. *Sociologický webzin* [online]. 20. 4. 2005, [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>>.

Seznam obrázků a tabulek

Obrázky

Graf č. 3.1 Podíl cizinců na celkové populaci ČR v letech 2000 – 2010.....	15
Graf č. 3.2 Cizinci s povolením k trvalému a dlouhodobému pobytu v ČR za období 2000 - 2010	15
Graf č. 3.3 Podíl cizinců na pracovní síle v ČR v %	16
Graf č. Zaměstnanost cizinců podle postavení v zaměstnání v letech 2000 - 2010 k 31. 12.	17
Graf č. 3.5 Zaměstnanost cizinců z hlediska zdrojových zemí a typu ekonomické činnosti k 31. 12. 2010	20
Graf č. 3.6 Nejčastější občanství z hlediska celkové zaměstnanosti k 31. 12. 2010	21
Graf č. 3.7 Nejpočetnější skupiny cizinců v roli zaměstnanců pracujících na území České republiky dle státního občanství k 31. 12. 2010	21
Graf č. 3.8 Nejpočetnější skupiny cizinců pracujících na území České republiky na základě živnostenského oprávnění dle státního občanství k 31. 12. 2010.....	22
Graf č. 3.9 Vývoj počtu zaměstnanců dle státního občanství v letech 2000 - 2010	23
Graf č. 3.10 Cizinci evidovaní na ÚP podle NACE k 31. 12. 2009	25
Graf č. 3.11 Cizinci evidovaní na ÚP podle KZAM k 31. 12. 2010	26
Graf č. 3.12 Cizinci evidovaní na úřadech práce podle věkových skupin k 31. 12. 2009 29	
Graf č. 3. 13 Cizinci s platným živnostenským oprávněním podle věkových skupin k 31. 12. 2009 podíl v %	29
Graf č. 3. 14 Podíl cizinců na pracovní síle a vývoj míry nezaměstnanosti	32
Graf č. 3.15 Volná pracovní místa a počet cizinců v postavení zaměstnanců (k 31. 12.)	33

Tabulky

Tabulka 2.1 - Politické označení mezinárodních migrantů	3
Tabulka 3.1 Složení cizinců na území ČR podle typu ekonomické činnosti	18
Tabulka 3.2 Zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska a občanů třetích zemí dle ekonomické činnosti k 31. 12. 2010	19
Tabulka 3.3 Cizinci evidovaní na ÚP podle NACE CZ k 31. 10. 2010	25
Tabulka 3.4 Cizinci registrovaní na úřadu práce podle dosaženého vzdělání a požadavků na vzdělání k 31. 12. 2010.	28
Tabulka 3.5 Vývoj počtu účastníků programu "Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků"	30

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
OSN	Organizace spojených národů
USA	Spojené státy americké
EU	Evropská unie
EHP	Evropský hospodářský prostor
ŘSCPP	Ředitelství služeb cizinecké a pohraniční policie
ZK	Zelená karta
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
ČSÚ	Český statistický úřad
ČSFR	Československá federativní republika
VSR	Vietnamská socialistická republika
OKEČ	odvětvová klasifikace ekonomických činností
NACE	klasifikace ekonomických činností
KZAM	klasifikace zaměstnání
ÚP	Úřad práce
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
UK	Univerzita Karlova
HIV/AIDS	Virus lidské nedostatečnosti/Syndrom získané poruchy imunity
ESF	Evropský sociální fond

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že v VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TU, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....

Hana Poláchová

Adresa trvalého pobytu: Lipina 63

VALAŠSKÉ KLOBOUKY 766 01

